ادبي ورانګي

Ketabton.com

سید اصغر هاشمي

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي وړانګې

سید اصغر هاشمي

۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: ادبي وړانګې

لیکوال: سید اصغر هاشمي

خپرندی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاینګر: ضیاء ساپی

کمپوز: لیکوال

پښتی ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۴۹)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک **مخ**

سریزه...۱
د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه.............۳
د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم.........................۹
د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام...................۱۵
د گل پاچا الفت په شعرونو کې اروا پوهنیز څرکونه.........۲۷
د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرکونه.........۴۲
د خوشحال قصیدو ته انتقادي کتنه..........................۵۱
د شعر او نظم توپیر او تړاو..................................۵۵
د سیدجمال الدین افغان ستاینه...............................۶۰
د تحقیقي اثر د لاربسود ځانګړنې............................۶۵
په تحقیق کې د سرمحقق زلمي هېوادمل مقام..................۶۹
ناشعوري، شعوري اوتحت الشعوري شاعري.....................۷۳
د ناول او رومان توپیر او تړاو................................۹۱
د استاد گل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم...............۹۸
ماخذونه...۱۰۳
د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونوهارونه.......۱۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

استاد ګل پاچا الفت مفکر او مبتکر لیکوال، شاعر، ژورنالیست، ادبپوه او ژبپوه دی او د ادب تیورۍ په برخه کې د ده کارونه لومړني دي.

استاد الفت مستحق لیکوال دی او دې باندې باید ډېر کار شوی وای، چې پرې نه دی شوی او د ایندوو نسلونو ته هیله کوم چې د استاد تخلیقات (منظوم او منثور) ویناووي مطالعه کړي او له فکره یې استفاده وکړي، خو د استاد د فکر څرګندولو لپاره علم او بیا فکر کولو ته ضرورت دی او د علم په لاس ته راوړلو او فکر کولو باندې استاد ډېر تاکید کړی دی.

د استاد ډېرې خبرې دي چې له وخته مخکې یې ویلې دي، یعنې د اینده نسلونو لپاره پکې ډېر نصیحتونه شته دي او پیش ګویي یې کړې ده.

دی د ماضي (تېر) وخت مطالعه درلوده، د حال په قدر پوه او د راتلوونکي نه باخبره وه. په نړۍ کې ډېر کم فیلسوفان او مفکرین پېښ بیني کولای شي، چې استاد الفت هم یو له هغو مفکرینو څخه دی.

د شعري کلیاتو په یو ځای کې وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمه نیمه شپه ده سودايي له خوبه پاڅېدم
ځکه مې ګډوډ او پرېشان دغه شعرونه دي
اوس يې که څوک نه لولي عالم په خوب ويده دی ټول
دا د سبا ورځې ويښ زلميو ته پيغامونه دي

استاد خپل شعرونه او په هغه کې د مفکورې برخه آينده ځوانانو ته د يو ښه پيغام او لارښوونې په ډول وړاندې کوي.

استاد د ډېرې يادونې او ستاينې وړ شخصيت دی او زما د بې ساري مينې چې استاد سره يې لرم، کله کله د دې د کړو او ليکنو په باب پرې کرښې تورروم او دغه د مقالوټولګه (ادبي وړانګې) مې د ځينو مقالو مجموعه ده، چې متفرقې مقالې لري، چې زياتې مقالې مې په استاد ليکلي دي، او دغه ټولې مقالې مې يو ځل په تاند ويپسايټ کې خپرې شوي دي، خو د ځينو دوستانو په غوښتنه مې په کتابي ډول چاپ ته برابره کړه.

په درنښت

سيداصغر هاشمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه

د فلسفې د يوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت او خان عبدالغني خان په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه شته دي.

استاد الفت وايي: ټوله نړۍ له ضدينو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کليات، ص ۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرليک لاندې داسې وايي:

لــه اســمانه څــاڅکي راغلــه د بــاران
پـرې را شـنه شـوه سـپين و سـره او زېـړ ګـلان
يـو څـو ورځـې پـس يـې بـاد ويـوړلې پـاڼې
خپـل آغـاز آنجـام هـيڅ نـه شـو ورعيـان
پـه زرګونـو کلـو ګـورو چـې ژونـدون شـته
حرکـت شـته لوېـدل شـته مخکـې يـون شـته
لــه آغــازه لــه آنجامــه خبــر نــه يــو
دومــره وايــو چــې دورونــه د ګــردون شــته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان د پیدا ینښت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالی ته معلومه ده او په تقدیر کې لیکل شوي وي.

هیڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقیقه موده او وخت کې وښايي.

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راورېږي، ددې بارانونو له امله ټول بوټي شنه کېږي او ډول ډول ګلان پيدا کېږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پيدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې يې وکړې، همدا انسان له خپل پيدا ينښته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نېټه او د مرګ نېټه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بيا اعتماد په کار نه دی.(۱)

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلياتو ، ۱۸۵ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وايي: (ډېر خلک دي، چې يوه ورځ يې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوړ غم ببخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه يو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ښادي هم نه شي راتلی.(۲)

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنـــا پـــه فقـــر حکومـــت کانـــدي
بـــډایان لـــوړوي پـــه نـــورو بانـــدې
راســـره شـــته دي ډېـــر عزتونـــه
پـــه ماســـمبړي واړه کارونـــه
پـــه خزانـــو مـــې فخـــر شـــاهان کـــړي
جګـــړې جنګونـــه پـــه مـــا انســـان کـــړي

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غریب یا د مال او پیسو خاوند او مفلس یادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

غني خان د مرګ او ژوند په باره کې دا سې نظر درلود: دا د نور او نار دنیا د اضدادو نه جوړه ده، د هر شي ضد شته، ژوند سره مرګ تړلی دی او یو د بل ضد دي. د ژوند سره، رڼا او تیاره، ګل او اغزی، ټول د ژوند سره تړلي دي.

که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، د دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي. د انسان مرګ د انسان د زېږېدو له ورځې د هغې سره یو ځای پیدا شوی دی. او هر ساکښ شی به یوه نه یوه ورځ د منځه ځي او مړ کېږي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو انسان هر څومره قوي، عالم، فاضل، مالداره او د دُنیا هر څه ورسره وي، بیا هم مړ کېږي.

غني خان وایي، مرګ په حقیقت کې د انسان ژوند دی، انسان باید خپل مرګ ته خفه نه شي، ځکه د انسان ژوند بعد له مرګه شروع کېږي.

رښتیا که انسان دینداره او د الله تعالی ټول اوامر یې پر ځای کړي وي او د الله تعالی په لورېینې او پېرزوېینې د جنت دروازې یې پر مخ خلاصې شي، نو ژوند بیا هلته ژوند دی، نه دې دنیا کې.

کله چې خزان د پسرلي ګلونه ورژوي، پسرلی ورته وایي: ته ما وژلی نه شې، دا مرګ مې د نوي ژوند زیری دی.(۳)

نو د مرګ نه پس ژوند شروع کېږي. که په ژوند کې اضداد نه وي، وخت به په انسان نه تېریده، ژوند به بې خونده وي، لکه:

چې په ژوند کې سخته نه وي
لکه بې مالګې طعام
چې په خوله کې خندا نه وي
لکه ډک د خاورو جام
چې ځواني کې تکلیف نه وي
لکه پټه میان کې توره
نه یې پړق شي نه یې شرنګ شي
په زنګونو شي رنځوره
ژوند که تش فیرني ښتل وي
دا خو سپې هم شي ښتلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

که تش نسل زیاتول وي
دا غویه هم شي کولی
ژوند نه خیته نه ماڼۍ وي
نه د پرۍ د سرو لالونه
نه یاران نه معشوقې دي
نه باغونه د ګلونو
ژوند خو تله دي یو په مخه
غورځېدل او پاڅېدل دي
ټکی سوز او ټکی ساز دی
څه خندل دي څه ژړل دي
ژوند په سترګو د عاشق کې
پلوشه ده د خمار
په صحرا کې لټول دي
د اشنا د کوڅې لار

(۴)

غني خان وایي: په ژوند کې خوشحالي او خفګان دواړه باید موجود وي، که ژوند کې سختي او خفګان نه وي، دا سې مثال لري، چې غذا کې مالګه نه وي، دا چې بې مالګې طعام خوند نه لري، دغسې د خفګان نه بغیر خوشحالي خوند نه لري.

د غني خان د ژوند او مرګ د فلسفې په اړه خپل نظر دی، د عام انسان فکر د غني خان فلسفي فکر ته نشي رسېدلای، هغه یو مفکر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیلسفوف دی. یو عام انسان ته خو مرګ د ژوند خاتمه ښکاري، خو هغه وايي، چې مرګ ژوند نه شي وژلی، لکه:

که لکو نه ژوندي مړه کړي
ژوند څوک نه شي مړ کولای
چا د بوي نه منع کړی
شنه ګلو نه د رېحان

د غه د غني خان يقين او ايمان دی او ددې دغه دعوه بالکل صحيح او پر ځای ده، هغه نن هم ژوندی او سبا به هم ژوندی وي او ترکومه چې پښتو ژبه او ادب وي، غني خان څوک نه شي وژلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم

د منځپانګې له مخې د استاد په شعرونو کې ریالیستک شعرونه ډېر پیدا کېږي.

پښتو - پښتو تشریحي قاموس کې د (ریالیست) په باب لیکي: (ریالیست ربښتونی، ربښتیني، ربښتین، حقیقت غوښتونکی، حقیقت لیدونکی، د ریالېزم د هنري او ادبي مکتب او هنري اسلوب پیرو، واقعي، حقیقي) په معنا دی. (۵)

ریالیست لیکوال به ضرور د ریالېزم د ادبي مکتب پیرو وي، په تشریحي قاموس کې د ریالېزم په اړه لیکي: (ربښتینواله، حقیقت غوښتنه، واقعیت غوښتنه، د واقع اصالت، حقیقت پالنه) ته وایي.

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو ډېره برخه ریالیستیک شعرونه دي، چې د انتقادي ریالېزم اساس جوړوي.

(د ادب د تیورۍ اساسونه) لیکوال سر محقق دوست محمد دوست شینواری د (Marcel Praust) فرانسوي لیکوال په حواله د ریالېزم په باب تفصیلي بحث کړی دی، چې زه مې د موضوع اړوند خبرې ترې راکښم: (ریالېزم زموږ د عصر د ادب او هنر اساسي مېتود دی، ادب او هنر په زړګونو پېړیو لاره ووهله، چې ځان یې د بداعت دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوړ مېتود ته ورساوه، د دغې کلمې ريښه د ژوند د هغو رښتينو واقعيتونو بديعي تصوير او انعکاس دی، چې هنرمند او ليکوال يې د خپل چاپېريال د اړيکو په هينداره کې ګوري. د سوسياليستي رياليزم موسس ماکسيم ګورکي د رياليزم خصوصيت ته لنډه اشاره کوي: رياليزم څه شی دی؟ په لنډه توګه بايد ووايو، چې د ژوند د واقعيت عيني انځور دی، داسې انځور چې ژوند د پېښو له هرج مرجه له خورا عمده انساني اړيکو څخه اخيستل شوی دی.) (۲)

د فرانسوي ليکوال په تاييد استاد الفت هم د ټولنې واقعي عيني انځور په داسې ډول وړاندې کړی دی، چې رښتينواله، حقيقت پالنه او حقيقت غوښتنه په کې له ورايه څرګند بڼي.

سر محقق دوست شينواري د رياليزم د پېژندنې په بحث کې ويلي دي: رياليزم په ادب او هنر کې يوه داسې مېتود يکه لاره ده، چې له ليکوال او هنرمند څخه د پېښو د بشپړ رښتوني ترسيم او تصوير غوښتنه کوي.

رياليزم تعريف او تعبير په ډول ډول شوی، خو په لنډ ډول يې داسې پېژندلی شو، رياليزم په ټيپيکو شرايطو او اوضاعو کې د ټيپيکو پېښو، ټيپيکو وګړو او ټيپيکو کريکټرونو تصوير او ترسيم دی. رياليزم لکه د ادب او هنر د نورو مکتبونو په شان خاصه جهان بيني لري او له واقعيت او ژوند سره خاصه رابطه ساتي، رياليزم د يوې خاصې ډلې مخصوص صفات د عيني شرايطو له پلوه ګوري، زيار باسي هغه په ژور ډول مطالعه او هغه زده کړي او له ټولو خواوو يې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټيپونو ښودلو کې تصوير او ترسيم کړي. په عام ډول رياليزم او په خاص ډول انتقادي رياليزم، چې د استاد الفت په ويناوو کې ډېر ليدل کېږي، چې په ټولنې کې د استثمار، د ظالمانو پر ضد ويناوې او د دوی غندنې په کې ښکاره کېږي.

(د ادب د تيورۍ اساسونه) مولف سر محقق دوست شينواری د انتقادي رياليزم په اړه وايي: (انتقادي رياليزم سترو هنرمندانو ډېر ځله په طبقاتي ټولنو کې ذات البيني روابط غندلي او د هغوی په مقابل کې يې هغه روابط هم ښودلي دي، چې په اجتماعي عدالت او د بشر دوستۍ په لوړ احساس ولاړ وي، د انتقادي رياليزم په بديعي اثارو کې په غالبه توګه (زايد شخص) او د کوچنيو وګړو څېرې له بل هر څه نه زيات تبارز کوي، چې د طبقاتي ټولنې بې عدالتي او ظالم نظام د فشارونو په مقابل کې مقاومت کوي.

(د ادب د تيورۍ اساسونه) اثر ۱۲۱ مخ کې د روسي څېړونکي (ابراموويچ) د (ادب پوهنې اصول ۳۶۰ مخ) په حواله د انتقادي رياليزم په باب وايي: (په انتقادي رياليزم کې معمولا دوه ډوله ټيپونه او دوه ډوله جنجالونه ليدل کېږي.

الف: د وږي او ماړه، د بادار او مزدور، استثمار شوي او استثمارګر ترمنځه روابط او جنجالونه.

ب: د حاکمې طبقې د زبېښاکګرو ترمنځه، مبارزه چې پخپلو کې يو له بله د رقيب د کمزوري کولو په غرض سره خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته په انتقادي ریالېزم کې د مثبت هیرو ګانو انځور او هغه شرایط چې دغه هیرو روزي، غالبا خړ پړ او تت غونډې وي، ځکه چې د هغه ایډیالي تصویر بیا هم په واقعي او ریالیستیکو شرایطو کې جوړېږي او ریالیستیک شرایط په طبقاتي ټولنې کې د مثبت هیرو جوړېدو لپاره ګران تمامېږي. لکه چې وویل شول، چې د انتقادي ریالېزم د پراختیا او ودې زانګو او ټاټوبی هغه طبقاتي ټولنې دي، چې د ظالم او مظلوم ترمنځ روابط په کې حاکم وي، د انتقادي ریالېزم لیکوال دغه روابط او د هغه شرایط افشا کوي.) (۷)

په طبقاتي ټولنو کې ربنتیا هم چې انتقادي ریالېزم ستر مقام لري، خو په بې طبقاتي ټولنو کې د هغه لپاره نور ځای نه پاتې کېږي او خپل ارزښت له لاسه ورکوي، په ختیځ کې عموما او د پښتو په ادب کې خصوصا انتقادي ریالېزم د شلمې پېړۍ د اوایلو زېږنده ده.

د ویښو زلمیانو د غورځنګ شاعرانو او لیکوالانو د پښتو ادب لپاره مهم کارونه کړي دي، په پښتو ادب کې همدغه وخت انتقادي ریالېزم را پیدا شو، په وده یې پیل وکړ، همدغه وخت غریب او بېوزله وګړي د ادبي اثر د هیرو په توګه د ادبي آثارو په مرکز کې ځای ونیو او د بې عاطفې او بې مغزه په توګه د ادبي اثارو په مرکز بدای څېره انځور او افشا شوه، له همدغه وخته وروسته په پښتو ادب کې انتقادي ریالېزم د پښتو ادب د اساسي مېتود په حیث منځته راغی او لا زیاته وده یې وکړه، په همدغه وخت کې چا پخپلو نظمونو او یا نثرونو کې د جامعې فسادونه او فاسد عناصر، سود خواره، رشوت خواره، د خور او لور

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلورل، د پردیو څمکو غصبول وټکول او ځینو د انتقاد قلم د دربار خوا ته متوجه کړ، د دغه وخت تخلیقي ډېر آثار دغه خصوصیت لري، البته د دربار ټکولو خاص تاکتیک او خاص طرز لاره، چې د لیکوالۍ او شاعرۍ خاص مهارت یې غوښته، په دې باب اروابناد استاد ګل پاچا الفت او عبدالرووف بېنوا د خاصې یادونې وړ دي، د الفت دا څو بیتونه وګورئ:

نه مې د چا مال خوړلی نه مې څوک وژلي دي
نه مې کله ورک شه یا ګمشو چاته ویلي دي
بله ګناه نه لرم په دې ګناه مې مه نیسه
زړه کې مې که پټ ظالم ته بد غوندې کتلي دي
زه یې په لیدلو په کتلو ګناهګار شومه
نور یې په کولو په عمل باندې ښاغلي دي
لوړ مقام ته رسي چې بوټونه پاکوي د بل
ډېر په دغه شغل ریاست ته رسېدلي دي
هیڅ امید ترې مه کړه که څوک ځان د تا غلام ګڼي
ما غلامانه ذهنیتونه پېژندلي دي
دا چې ټیټ سرونه ستا په مخ کې سمېد ای نه شي
ستا مخ کې چې سم نه شول سم کله چلېدلی شي

د استاد الفت منظومې او منثورې تخلیقي وینا وې ډېرې نمونې ریالېزم لري او استاد ته یو ښه ریالیست شاعر ویلی شو.

دده انتقاد پرځای او د ټولنې د اصلاح لپاره دی، یو بل ځای پخپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کليات کې وايي:

يــو شـــان نـــه دي نصـــيبونه قســـمتونه
کاتبـــــانو د ازل کـــــړي فرقونــــــــه
چـــا بانکونـــه دي ډک کـــړي پــــه ډالــــرو
چـــا پخپلـــو خـــدمتونو تاريخونــــــه

❀❀❀

يــو وکيــل تــه زوی ويــل چــې ولــې پــلاره
کــار تــه نــه ځــې تنخـــا اخلــې لــه ســرکاره
هغــه ووې چــې پــه کــار او پــه خــدمت خــو
تنخـــا ګـــانې مـــزدور اخلـــي لـــه بـــاداره

(۸)

پـه پورتـه راغليو بېلګو بسـنه کوم او دومره وايم، چې د استاد د شعرونو ډېره برخه انتقادي رياليزم جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ازادۍ په باب ډېرې ويناوې شته دي، ملي ازادي، د فکر ازادي او بيان ازادي دده د شعرونو يوه لويه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلياتو کې د (ازادۍ) تر سرليک لاندې يو شعر دی:

په ښـــرې کـــې ښـــه يـــم زه آزاد فقيـــر
نـــه وربښـــمو کـــې چينجـــي غونـــدې اســـير
پـــه خمتـــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لـــه غلامـــه چـــې لبـــاس يـــې وي حريـــر
د وژغنـــو پـــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد يـــم
يـــو وېښـــته بـــه يـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمير
پـــه ويجـــاړه کـــې مرغـــان ځالـــه کـــې خـــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهيـــر
چـــې مرغـــان پـــه هـــوا ويـــنم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه يـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثير
(۹)

د استاد الفت په شعري کلياتو کې (د آزادۍ وږمه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د يووالي ترانه) تر سرليک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلياتو د ملي آزادۍ په مفهوم يو بل شعر دی:

شـــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مينـــه هيڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنـــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ويښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چـې د غيـرت او ننـګ پـه لار کـې يـې سـرونه نـه ځـي
پـه تـوره بانـدې چـې مـړ نـه شـي څـوک يـې نـه پېژنـي
دا ســې مــزار تــه پښــتني ملالــې نجونــه نــه ځــي
سـر و مـال ځـي د عشـق پـه لار کـې خـاورې کېـږي زړونـه
د ليلـى مينـه پـس لـه مرګـه لـه مجنونـه نـه ځـي

(۱۰)

استاد په آزادۍ مين و او د اولس سوکالي او خوشحالي يې په يو آزاده ژوند کې ليده او نه يې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی يې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته يې د بيان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت دېته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتيا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېریال، د انسان او ټولنیزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دېته متوجه شي، چې باید نیمګړتیاوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پیاوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پیدا کېږي. (۱۱)

همدارنګه د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ملي ازادي په باب هم ډېرې وېناوې شته دي او د فکر ازادي او بیان ازادي هم دده د شعرونو یوه لویه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلیاتو کې د (ازادۍ) تر سرلیک لاندې یو شعر دی:

په ښــــاري کـــې ښـــه یـــم زه آزاد فقیـــــر
نـــه وربښـــمو کـــې چینجـــي غونـــدې اســـیر
پــه خمتـــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لـــه غلامـــه چـــې لبـــاس یـــې وي حریـــر
د وژغنـــو پـــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد یـــم
یـــو وښـــته بـــه یـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمیر
پـــه ویجـــاړه کـــې مرغـــان ځالـــه کـــې خـــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهیـــر
چـــې مرغـــان پـــه هـــوا ویـــنم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه یـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثیر
(۱۲)

د استـاد الفـت پـه شـعري کلیـاتو کـې (د آزادۍ وږمـه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د يووالي ترانه) تر سرليک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلياتو د ملي آزادۍ په مفهوم يو بل شعر دی:

شـــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مينـــه هيڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنـــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ويښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چـــې د غيـــرت او ننـــګ پـــه لار کـــې يـــې سرونه نـــه ځـــي
پـــه تـــوره بانـــدې چـــې مـــړ نـــه شـــي څـــوک يـــې نـــه پېژنـــي
داســـې مـــزار تـــه پښـــتنې ملالـــې نجونـــه نـــه ځـــي
ســـر و مـــال ځـــي د عشـــق پـــه لار کـــې خـــاورې کېـــږي زړونـــه
د ليلـــى مينـــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(۱۳)

استاد په آزادۍ مين و او د اولس سوکالي او خوشحالي يې په يو آزاده ژوند کې ليده او نه يې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی يې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته يې د بيان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت د دېته متوجه و، چې په افغانانو کې بايد د فکر کولو تمرين ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتيا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دېته متوجه شي، چې بايد نيمګړتياوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پياوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پيدا کېږي.

د استاد الفت په تخليقي ليکنو نظم او نثر کې د فکر او وجدان آزادي هم ليدل کېږي.

استاد په نثري کلياتو، ۸۸ مخ کې د (نوي درس) ليکنې کې د فکر د آزادۍ په باب وايي: (زه د فکر آزادي له هرڅه پورته ګڼم، هرڅوک له ځانه خوابدی کوم، مګر خپل ځان او خپل وجدان خوشحال ساتم.)

استاد الفت د (فکر) تر عنوان لاندې د فکر د آزادۍ په هکله داسې وايي: (څو کاله د مخه چا په دې هېواد کې ښو ته ښه او بدو ته بد نه شو ويلی، څوک چې د فکر او رايې خاوندان بلل کېدل، په زندانونو کې واچول شول او فکرونه په کې مضمحل شول، اوس دنيا بل راز شوه او ددې عصر کارونه له موږ نه فکر غواړي او د پخو فکرونو تقاضا کوي، موږ اوس مجبور يو، چې فکر او د فکر خاوندان پيدا کړو، يعنې د فکر کولو مشق او تمرين وکړو، ددې مشق لپاره ميدان او غولی په کار دی، چې هغه جرايد او مطبوعات دي، مطبوعات بايد آزاد وي او آزاد فکرونه په کې ځای پيدا کړي، په دې کار کې ډېرې فايدې دي او دغه آزادي زموږ لپاره ډېره ضروري ده، اوس زموږ په مغزو کې فکرونه وچ شوي، موږ د فکر په توليد قادر نه يو، که چېرې د جرايدو او مطبوعاتو ازادي د يو قانون له مخې پيدا شوه، له دماغونو نه به څه وزېږي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرګرداني به ورکه شي.

هر يو به د خپل فکر په صحت او غلطۍ پوه شي، ځکه چې فکر آزاد شي، اقتصاد هم آزاد يږي او هرڅوک ښو ته ښه او بدو ته بد ويلای شي، که فکر آزاد شي، هرڅوک به د خپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.)

همدارنګه د استاد الفت يوه بله ادبي ټوټه (بې ګناه بندي) په نامه ده، چې د فکر د ازادۍ يوه ښه نمونه ده.

استاد الفت په نظم او نثر کې د فکر د آزادۍ په باب ډېر څه ليکلي دي، چې د نظم يوه نمونه يې (آزادي) تر عنوان لاندې داسې ده:

آزادي ده ژوندانـــــــه لــــــره اکســـــــير
لـــــوی دولـــــت دی ورســـــره خيـــــر کثيـــــر
پــــه عــــادي نظـــــر کتـــــل ورتـــــه ګناه ده
نـــــاپوهي ده د وجـــــــدان او د ضـــــــمير
پـــــت عــــزت د ژوندانــــه آزادي بويــــــه
بـــې لـــه دې وي ژونـــد ذليـــل خـــوا و حقيـــر
آزادي د تـــــن او غـــــړو څـــــه پـــــه کـــــار ده
کـــــه دې فکـــــر وي تړلـــــی پـــــه ځنځيـــــر
چـــې آزاد فکـــــر لـــــري پـــــه جېلخانـــــه کـــې
دی آزاد دی نــــه غـــلام غونـــــدې وزيـــــر
پــه تــش لاس آزادي نــه شــي څــوک ســاتلی
آزاد نــــــه دی بـــــل تـــــه اړ، وږی، فقيـــــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې وطن او ملک آزاد وي کله ښايي
چې يې خلک د څو تنو وي اسير
باداري د زور او زرو چې کړي ورکه
ده همدغه آزادي وړ د تقدير
(۱۴)

استاد آزادي د ژوند لپاره يو قيمتي څيز ګڼي او په عادي نظر ورته نه ګوري، دی وايي که د انسان ټول بدن په ځنځيرونو وتړل شي، خو چې فکر يې آزاد وي.

د استاد الفت په شعري کلياتو (۲۱۹مخ) کې (غريب ماشوم) تر عنوان لاندې يو شعر دی، چې د فکر د آزادۍ لپاره يو بهترين شعر او نوی فکر دی.

په دې شعر کې يې فکر د يو غريبې کورنۍ ماشوم سره تشبيه کړی دی، چې هر بل ماشوم هغه وهي او په ژړا کور ته راځي، هيڅ دغه ماشوم نه دی نازولی، هيڅ د دې پر سر لاس نه دی کش کړی او ګرد وهلی سر يې د هيڅ له خوا نه دی پاک شوی، دا د غريبې کورنۍ ماشوم دی، د خان د کورنۍ ماشوم نه دی، د غريبې کورنۍ ماشوم دی، ځکه مکتب او دفتر ته نه دی تللی او د لويانو په مجلس کې هم ناست نه دی.

د استاد الفت دغه پخوانی نظر ډېر پرځای دی، اوس هم د غريبې کورنۍ شخص ته وظيفه نشته، که د غريبې کورنۍ نه نابغه هم پيدا شي، په افغانستان کې ارزښت نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت د (صلح کل) تر عنوان لاندې وايي:

لــه واړه کــوره راوځــه لــوی جهــان ســره اشــنا شــه
خيــل او قــام نــه را اوچت شــه لــه انســان ســره اشــنا شــه
لــه هګــۍ نــه را بهــر شــه پــه قفــس کــې مــه اوســېږه
لــه دې تيټــې هــوا پورتــه لــه طيــران ســره اشــنا شــه
د زمــان مکــان پــه قيــد کــې اوســېدنه اســارت دی
محــدود مــه اوســه هــر ګــوره لا مکــان ســره اشــنا شــه
د بنــدي فکــر خاونــده د وهمونــو نظــر بنــده
کــه ذهنــي آزادي غــواړې لــه عرفــان ســره اشــنا شــه
کــه د ځــان پــه شــان انســان تــه ودرېدلی يې سر کــوزی
ځــان دې نــه دی پېژنــدلی، لــه خپــل ځــان ســره اشــنا شــه
چې د جاه و جلال بت تــه پــه سجده باندې نسکور يې
بــې ايمانــه راتــه ښــکاري لــه ايمــان ســره اشــنا شــه

(۱۵)

د استاد په شعرونو کې د فکر د آزادۍ په هکله ډېر شعرونه شته دي او په نثري کلياتو کې هم ډېرې ښې نمونې د داسې ويناوو لري.

د اروابناد استاد ګل پاچا الفت په شعري کلياتو کې د ملي آزادۍ او فکر آزادۍ سربېره د بيان آزادۍ په باب هم شعرونه شته دي، يعنې د محتوا له مخې د بيان آزادي دده په تخليقي (منظومو او منثورو) ليکنو کې ليدل کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې د بيان د آزادۍ په اړه ډېرې نمونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، چې د بېلګې په ډول (شعري کليات، ص ۳۱۰) نه د (زندان) تر سرليک لاندې د بيان د آزادۍ يو ښه نمونه ده او وايي:

لاړم دارالمجـــــانين تـــــــه
هلتــــــه و څــــو لېـــوني
ډېــــر بــــې قيــــده غرېــــدل
ژبـــې نــــه وې پــــه فرمـــان
آزادي وه د بيـــــــــــــان

پــــه خبــــرو بنــــد يز نــــه و
نــــــه و ډار د څـــــــارنوال
د خطــــر احســـاس هـــيڅ نـــه و
بـــــې پــــروا و ناطقـــــان
نـــا خبـــــر لـــــه ايــــن و آن

کېــــدې رنــــګ پــــه رنــــګ خبــــرې
بـــې ادابـــــو بـــــې ترتيبــــــه
د هـــــر چـــــا کـــــلام مصــــون و
لکــــــه زوی د پارلمــــــان
لــــه قانونـــه پـــه امــــان

دروازې کــــــه وې ترلــــــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنځیـــــــر پـــــــېچ و لېــــــوان
پـــــــه نامــــــه شــــــفاخانه وه
هیچـــــا نــــــه بالــــــه زنــــدان
بـــــدل شــــوی و عنــــــوان

لــــــه هغــــه ځایــــه چــــې لاړم
د محــــبس تــــورو کوټــــو تــــه
هوښــــیاران لا پـــــه عـــــذاب و
تــــرې نــــه ښــــه و لېونیــــان
دا د عقــــــــل دښـــــــمنان

مګــــر ژبـــــه بنـــــدي نــــه وه
وینـــــا وه ډېــــــــره آزاده
لــــوخ اوبـــو نــــه نــــه وېرېـــږي
نــــه لــــه بنـــد څخــــه بنـــدیان
نـــــه لـــــه اوره پتنګـــــان

چـــــې راووتــــم لــــه بنــــده
تــــک راتــــک هــــر لــــور آزاد و
هــــر څــــوک و پخپلــــه خوښــــه
غلامــــــــې تـــــــه ور روان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يــــــوه بــــــل بنـــــده ګــــان

آزادي د فکـــــــر نـــــــه وه
ژبـــــې بنـــــدې وې لـــــه ډاره
پـــه احتيــاط احتيــاط مجلـس کــې
غږېــــدل بـــــه وزيـــــران
وايـــــه ! چېرتـــــه و زنـــــدان
پـــه کـــوم ځـــای کـــې و بنـــديان
(۱۲)

استاد الفت د شعر ويلو او ادبي ټوټو ليکنو هنر دا دی، چې ډېره وړه موضوع په نوي، ښکلي او هنري انداز کې بيانوي.

د ويښو زلميانو د غورځنګ په اهدافو کې د بيان آزادي يوه مهمه خبره وه، استاد او ملګرو يې د بيان، فکر او ملي آزادۍ غوښتونکي وو.

د استاد د يو شعر څو بيتونه داسې دي:

نور خلک تري منکر دي يو په ما باندې قيامت دی
ترڅــــو بـــــه زه يـــــوازې قيامتونــــه قبلـــــوم
يـــوه ژبـــه راپرېـــږده چـــې کـــوم درتـــه عرضـــونه
پـــه لاس پـــه پښـــو پـــه غـــاړه ځنځيرونـــه قبلـــوم

(۱۷)

استاد آزادۍ ته له هرڅه ډېر ارزښت ورکوي او پر آزادۍ مين دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

(نثري کلیاتو ۳۲۰ مخ) کې وایي: (هو؛ هرڅه او هرڅوک چې د بل د لاس لاندې وي، هغه د همدغسې ورځې لپاره روزل کېږي، وګوره بزګر خپل غوايي ښه ساتي، په سره غرمه کې ورته واښه کوي، اوبه ورکوي، چې بیا پرې جغ کېږدي او ځمکه پرې واړوي، همدغه شان خپل کښت وخت پر وخت پېڅه کوي، له غويو او پسو يې ساتي، چې له ځمکې هسک او ژر وربېل شي.

همدارنګه هر قام چې خپل واک نه لري او د بل لاس لاندې ژوند کوي، هغو د نورو د ژوندون لپاره لکه چرګان او غوايي ساتل کېږي او روزل کېږي، نو دوی ته که هر څو مره ښه خواړه ورکول کېږي، همغه خواړه دوی د مړینې لپاره غټوي.)

د ژوند آزادي، د ملک آزادي، د انسان آزادي، فکر آزادي، ملي آزادي، بیان آزادي او داسې نورې برخې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې د استاد (الفت) په تخلیقاتو کې پیدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګل پاچا الفت په شعرونو کې اروا پوهنيز څرګونه

د استاد ګل پاچا الفت په شعري کلياتو کې داسې شعرونه هم پيدا کېږي، چې د استاد نظريات او ويناوې د ديو پيداګوګ سره پرتله کولا شو.

د پيداګوژي کلمه د پخوانيو يونانيانو اصطلاح ده، چې د پيداګوګس (د ماشوم لارښود) له کلمې څخه يې سرچينه نيولې ده.

استاد الفت په شعرونو کې ډېرې لارښوونې کورنيو (والدينو) او ماشوم ته په کې شته دي، لکه ښوونيز او روزنيز نظرونه، فردي تفاوتونه، د محيط تاثيرات، د اولاد روزنه، د مور پالنه د اولاد لپاره، د مور مينه د اولاد لپاره او داسې نور نظريات او افکار د والدينو او ماشومانو لپاره په کې پيدا کېږي.

دغه د پيداګوژي کلمه د يونانيانو اصطلاح ده، پيداګوګان په هغه دوره کې داسې غلامان و، چې د ماشوم ساتنه يې پر غاړه درلوده، هغوی د اتن د ښار او سېدونکي ماشومان ښوونځي، جمنازيم (لوبغاړي) او نورو ځايونو ته بيول او بېرته يې راوستل.

وروسته روميانو دغه کلمه له يونانيانو څخه واخيسته، رومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیداګوګانو د ماشوم پر ساتنه سربېره د هغوی روزنه هم پر غاړه درلوده، تر رومیانو وروسته د ښوونې او روزنې وظیفه معلمانو ته سپارل شوې او دغه شان د پیداګوژي کلمې ورو ورو بین المللي سویې ته لار وموندله.

د دغې پیداګوژي د علم په عامېدو سره ډېرو خلکو د دې علم مطالعې ته مخه کړه، دا چې دا علم د ښوونې او روزنې په برخه کې ډېر په کار ېږي، نو ډېرو د دې علم مطالعې سره شوق پیدا کړ او دغه پیداګوژیکي نظریات او افکار د پښتو ژبې د ډېرو شاعرانو او لیکوالانو په اثارو کې پیدا کېږي، چې د بېلګې په ډول خوشحال خان ختټک، عبدالرحمن بابا، عبدالحمید مومند، استاد ګل پاچا الفت او نور داسې کسان ښودلی شو.

د استاد الفت په شعرونو سربېره چې پیداګوژیکي نظریات لري، په تحقیقي آثارو کې هم ځینې داسې نظریات لري، چې پیداګوګانو هم دغه فکر او نظریات درلودل.

د استاد الفت د ادب تیوری په برخه کې لومړنی اثر ادبي بحثونه دي، چې استاد په کې د شعر د ښکلا په باب وایي: (تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.) (۱۸)

کاندید اکاډمېسین محمد صدیق روهي، ادبي څېړنې (ص ۱۱۳)، کې د ښکلا پېژندنې په باب د نامتو پیداګوګ (کانټ) نظریات او افکار داسې راوړي: (انسان په غریزي توګه له ښکلا سره مینه لري، دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکلا د رنګ، اواز او حرکت په توګه په مختلفو هنرونو کې ځان څرګندوي او ښکلا د ټولو هنرونو ګډه خصوصیت دی. (کانټ) ورپسې وایي، چې ښکلا او ګټه بېلا بېل شیان دي، دا شرط نه ده، چې ښکلي شیان دي هرو مرو ګټور وي، د مثال په توګه د کرم ګل د ګلاب د ګل نه ګټور دی، ځکه چې خوړل کېږي، خو هیځکله شاعر تر اوسه ښایي په دې نه وي بریالی شوی، چې د کرم ګل وستایي، یا مثلا د یوې ښکلې ښځې سره ځوک په دې خاطر واده نه کوي، چې له مېړه سره به د پټې په کرلو او رېبلو کې د بدرنګه ښځې په نسبت زیاته مرسته کوي، په دې ترتیب (کانټ) داسې فکر کوي، چې ښکلا ځانته مستقل ارزښت لري.)

نو کله چې استاد ګل پاچا الفت د شعر د ښکلا په باب وایي: تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.

په حقیقت کې خپله خبره د (کانټ) د ایستیتیکي پر تیوري باندې بنا کوي، دا به هم ښایي درسته وي، چې شاعران او هنرمندان حقیقت نه څرګندوي، بلکې هغوی د واقعیت تقلید کوي. (۱۹)

د ښکلا په باب د پیدا ګوک (کانت) نظر او فکر استاد ګل پاچا الفت هم لري او تاییدوي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې هم پیدا ګوژیکي نظریات شته دي، چې څو بېلګې یې دا دي:

ښوونه او روزنه: د محتوا او معنا له مخې د استاد ګل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعرونو کې ښوونېزاو روزنیز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د انسانانو د اړتیا په باب ډېرې ویناوې شته دي.

ښوونې او روزنې ته اړتیا ډېره لیدل کېږي، د قرآن کریم د آیتونو پر اساس الله تعالی انسان لومړی ځل ناپوه موجود پیدا کړ او وروسته یې ورته د اسې شیان ور زده کړل، چې د همدغو زده کړو له کبله انسان د ملایکو په نسبت لوړتیا وموندله او ملایکو حضرت آدم علیه السلام ته سجده وکړه او دغه د زده کړې خوی د انسان په اولاد کې له یوه نسل نه بل نسل ته په میراث پاته شو.

[علم الانسان ما لم یعلم] (العلق/۵)

ژباړه: الله تعالی انسان ته هغه څه ور زده کړل، چې پرې نه پوهېده.

[طلب العلم فریضة علی کل مسلم](حدیث شریف)

ژباړه: د علم حاصلول په هر مسلمان (نر او ښځه) فرض دی.

هم د مذهبي او هم د عقلي او تجربوي دوه نظریو له امله روښانه ده، چې نسل تل تر پیدا ایښت وروسته د دې لپاره چې د چاپېریال د ګټورو او خطرناکو عواملو د تولګې ترمنځ لار ورکه نه کړي، ښوونې او روزنې ته ډېره اړتیا لیدل کېږي، استاد الفت د قرآن او حدیثونو باخبر وه، د عصري علومو مطالعه یې درلوده او د خپل تجربوي ژوند له امله د عوامو خلکو د نېکبختۍ او خوشبختۍ له امله د ښوونې او روزنې په باب ډېر نظریات درلودل او له عوامو نه یې د ښوونې او روزنې غوښتنه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه دوه بېلا بېلې کلمې دي، چې له بېلا بېلو مفاهيمو سره د دوه جلا کلمو مفهوم اخيستلی شي، خو له ليکلو څخه يې چې په مترادف ډول راځي، داسې ښکاري، چې يوه معنا لري، خو په اصل کې ښوونه او روزنه يو له بله توپير لري او دوه جلا جلا مفاهيم لري.

د انسان ټول کارونه، کړنې او سلوکونه، چې د (رعايت، عادت او اطاعت) تر عنوان لاندې سرته رسېږي او يا ښکارېږي، د تربيت (روزنې) له ډول څخه شمېرل کېږي، يا د روزنې په نوم يادېږي.(۲۰)

هغه مفاهيم چې نتيجې يې د انسان د ذهني او رواني حرکي کړو وړو په بڼه ښکارېږي، د تعليم (ښوونې) له مفهوم څخه شمېرل کېږي، يا د ښوونې په نوم يادېږي.

د استاد الفت په شعري کلياتو کې ښوونيز او روزنيز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د عوامو تشويقولو او هڅولو بېلګې شته دي، چې د ښوونې او روزنې په هکله به د دې له شعرونو ځينې بېلګې راوړم:

فضيلت د انسان علم و عمل دی
که په سر يې پټکی شال او که ململ دی
د هر چا معنی ته ګوره نه لباس ته
ما د ښه لباس خاوند وليد مهمل دی
په تورتم کې دې هغه سړي وي وړاندې
چې يې لاس کې د عرفان ښايسته مشعل دی

(۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت شعرونه ډېر ښوونيز مسايل لري او خلک يې د تعليم، پوهې، علم او تحصيل لپاره تشويق کړي دي (د معارف ترانه) تر عنوان لاندې يو نظم دی، چې څو بيتونه يې داسې دي:

د جهل دوره تېره شوه دا عصر د عرفان دی

بې علمه ژوندون ګران دی

په حق پسې روان يو

د علم پتنګان يو

د جهل دښمنان يو

لښکر د معارف يو لوړ زموږ نام و نشان دی

بې علمه ژوندون ګران دی(۲۲)

د استاد پورتنۍ دوه بېلګې د ښوونيزو شعرونو ښې نمونې دي او کلياتو کې داسې نمونې په لسهاوو پيدا کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې روزنيز نظريات هم پيدا کېږي، چې لاندې څو مثالونه د نمونې په ډول راوړم:

ښه سړی چې له بدانو سره مل شي
دده فکر د هغوی فکر کې حل شي
همدغه مسخ کېدل دي په معنی کې
چې يې خوی د کوم حيوان په خوی بدل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۳)

❀❀❀

افتخـــار پـــه مـــال او عـــار لـــه فقــره نـــه کـــا
د کمـــال خاونـــد پـــه هـــر صـــورت افضـــل دی
همېشـــه پـــه ښـــه ســـيرت ســـړی ښـــه ښـــکاري
پـــه صـــورت بانـــدې کـــه زېـــړ او يـــا شـــډل دی

(۲۴)

د استاد الفت پورته راغلي شعرونو کې روزنيزو موضوعاتو ته نغوته په کې شوې ده.

د انسان په داخلي جوړښت (خوی، عادات، اخلاق، سرېتوب، انسانيت، جذبات، احساسات، عاطفه او داسې نور) باندې د ښوونې او روزنې اغېزې وي.

ښوونه او روزنه يو له بله لازم او ملزوم دي، خو ډېر عالمان، پوهان او تحصيل کوونکي مې وليدل، چې ښوونيزه برخه يې پياوړې ده، خو روزنيزه برخه يې ضعيفه ده، نن مو د ټولنې ډېر خلک ښوونه لري، خو روزنه يې کمزورې ده، چې زما په پوهه له ښوونې روزنه ډېره مهمه ده.

استاد الفت پخپلو شعرونو کې د ښوونې او روزنې په حاصلولو ټينګار کړی دی.

فردي توپيرونه: د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

(فردي تفاوتونو) تر مفهوم لاندې شعرونه هم شته دي.

په اروا پوهنې کې (فردي تفاوتونه) د ځانګړي سرليک لاندې توضيح او تشريح کېږي، چې لوی لوی بحثونه پرې شوي دي، چې زه د موضوع اړوند يې په لنډ ډول وړاندې کوم.

د نړۍ د ټولو انسانانو داخلي جوړښت (مينه، محبت، احساسات، جذبات، تخيلات، شخصيت، سړيتوب، اخلاق او نور) او خارجي جوړښت (قد، قواره، د پوستکي رنګ، سترګې، پوزه، غوږونه او داسې نور) يو له بله سره توپير لري.

په نړۍ کې هيڅ يو داسې انسان به نه وي، چې له بل انسان سره په داخلي او خارجي جوړښت کې سره يو شان وي.

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې داسې بېلګې شته دي، چې د فردي تفاوتونو مفهوم ارايه کوي.

(ډاکتر يوسف کريمي، روانشناسي اجتماعي) کې د فردي تفاوتونو په باب داسې وايي:

ژباړه: (د ځمکې پرمخ د نړۍ ټول مخلوقات، ژوندي، غير ژوندي که هغه حيوانات وي او که نباتات وي، الله تعالی په يو ټاکلي اندازه او ښکلا سره پيدا کړي دي، د وراثت او محيط تاثيرات دي، چې د انسانانو داخلي او خارجي جوړښت يو له بله سره توپير لري، د بېلګې په ډول د قد لوړوالی، وزن او ذکاوت د توپيرونو له جملې څخه ګڼل کېږي.) (**۲۵**)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت شعري کليات، ۳۸۵ مخ کې د (محيط او انسان) تر سرليک لاندې يو ډېر په زړه پورې مثال د فردي تفاوتونو د مفهوم په باب ويلی دی او وايي:

په هر څـه کـې دي عيـان تفاوتونـه
يـو شـان نـه وي د ځـېـرې او لـوخې اور
انسـانانو کـې شـته څـومره ډېـر فرقونـه
نـه دي يـو راز او سـېدونکي د يـو کـور
د ګانـدي کـار لـه ټـاګوره پـوره نـه دی
ګانـدي جـي هـم نـه شـي کـړی کـار د ټـاګور
بـاز نـه مـه غـواړه نغمـه د بلبلانـو
مـه کـوه پـه تـوره لـو، کـړه يـې پـه لـور
د چـا لاس تـوري تـه جـوړ د چـا هنـر تـه
د هـر لاس د ګوتـو کـار نـه دی انځـور
انسـاني قـوه خـو پوهـه او تميـز دی
حيـواني قـوت دی بـې تميـزه زور

(۳۶)

استاد په پورته شعر کې وايي: په انسانانو کې ډېر توپيرونه شته دي، د يو کور او سېدونکي به هم يو شان نه وي، ګاندي د ټاګور کار نه شي کولای او ټاګور د ګاندي کار نه شي کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد یو بل شعر دی او داسې وایي:

یوه باغ کې وي ولاړې د بېرې ونې
هره پاڼه یې لایقه د ستاینې
ځینې جګې ځینې ټیټې کوز و پاس وي
لکه ګوتې د یوه وجود د لاس وي
چا مېوه لرله چا ښایسته ګلونه
د چا سیوری و د بېر ښه د چا قدونه
چینار لوی و شفتالو لکه ماشوم و
د منې او ناک تو پیر له ورا معلوم و
له یوه سره لویي وه نور خه نه و
بل سره رنګونه ښه خوندونه ښه و
د مرغانو نغمې وې به کې خو رازه
هر مرغه مو پېژانده له خپل آوازه
رنګارنګ ګلونه و یوه چمن کې
لکه وي چې ولسونه په وطن کې
دوه سکه ورونه لري بېل بېل نومونه
بېل رنګونه بېل غړونه بېل خویونه
مګر دواړه او سېدونکي د یو کور دي
د یوې سترګې په کور کې سپین او تور دي

(۲۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د پورته شعر په ویلو سره د فردي تفاوتونو مفهوم د هر لوستونکي ذهن ته ورځي، خو په دې شرط، چې فردي تفاوتونه وپېژني، د استاد د یوه بل شعر نمونه ده:

قامونـــه دي بېـــل بېـــل فصـــلونه د خلقـــت د کتـــاب
ده هـــره نوعـــه او هـــر جـــنس لکـــه یـــو فصـــل او بـــاب
پـــه هـــر تصـــنیف او هـــر تـــالیف کـــې وي فصـــول او ابـــواب
ددې لپـــاره پیـــدا شـــوی دی فرقـــې او احـــزاب
خدایـــه ! ســـتا صـــنع ســـتا ســـنت پـــه دغـــه شـــان وینمـــه
چـــې څـــوک ترکـــان او څـــوک عـــرب او څـــوک افغـــان وینمـــه

(۲۸)

د الفت صاحب له ټولو لوړو راغلو بېلګو څخه په څرګند ډول د فردي تفاوتونو نظریات او افکار ښکاره دي.

د محیط تاثیرات: په اروا پوهنې کې د محیط پر تاثیراتو ډېر بحث شته دی او د محیط تاثیرات د انسانانو پر ژوند په مستقیم او غیر مستقیم ډول تاثیرات درلودی شي.

د انسانانو پر داخلي جوړښت د محیط تاثیرات ډېرې اغېزې لري، چې استاد الفت دې مسایلو ته متوجه شوی او شعري کلیات یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې داسې شعرونه هم لري، چې د محیط د تاثیراتو مفهوم څرګندوي.

(ادبي مرغلرې، ص۳۱۲) کې استاد الفت (د محیط تاثیر) تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوان لاندې داسې وايي:

سوځوي مو اوبه هم چې په جوش راشي
اوبه اور شي که محيط يې وي سور اور
په اوار بستر کې سيند دروميي ارامه
خو په چړکې يې بيا ګوره شر و شور
په هر څه کې د محيط تاثير ته ګوره
وي بې زهرو چې اوبو کې وي منګور
لوګی اور نه دی پيدا خو څوک نه سوځي
د محيط اغېزه کله لري مور
له يوه پښته رڼا او لوګي دواړه
د يوه مخ منور او د بل تور

(۲۹)

د محيط تاثيرات له انسانانو سربېره پر حيوانانو، نباتاتو او جماداتو هم خپلې اغېزې درلودی شي، چې مثالونه يې زښت زيات دي.

د استاد په شعرونو کې د پورته راغلي شعر په شان نورې بېلګې هم پيدا کېږي، د شعر يوه بله نمونه يې داسې ده:

محيط چا نه چنګېز جوړ چا نه بودا کړ
د محيط مخلوق هم فخر هم پېغور
کله کله څوک پيدا شي په محيط کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې محیط ورپسې ځي که ځي هر لور

(۳۰)

استاد وايي: د محیط تاثیرات دي، چې له ځینو ګناهکاران جوړوي او له چا مسیحا جوړوي، له چا چنګېز جوړوي او له چا بودا جوړوي.

والدینو پالنه او مینه د اولاد لپاره: په اروا پوهنې کې د والدینو مینه او محبت، تربیه، ښه اخلاق او داسې نورو ښودنه اولادونو ته د دوی وظیفه ده او د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې داسې شعرونه هم پیدا کېږي، چې والدین باید له خپلو اولادونو سره ډېره مینه وکړي او ښه پالنه یې وکړي.

د والدینو له ډېرو مهمو وظایفو او مسوولیتونو څخه یو هم د ښه او نېک اولاد روزنه ده.

د پلارو مور په حیث غواړو، چې اولاد مو ذکي او باهوشه وي، د هر علم په برخه کې با استعداده، لایق او د کارو بار په برخه کې موفق اولادونه هم غواړو.

په جسمي او فزیکي لحاظ هم غواړو، چې اولادونه مو ښایسته او ښکلي وي، که څه هم د دغو امتیازونو نشتوالی زموږ اولادونه نه بېکاره کوي او له انسانیت څخه یې څه نه کموي، یعنې که د هوښ، ذوق، هنر (کسب او کمال) او ښایست نه لرل مو اولادونه له انسانیت څخه نه باسي، خو بد اخلاقه او غیر اخلاقي روزنه د هغوی انسانیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کموي او د هغوی شخصيت داغمن کوي. (۳۱)

اولادونه د والدينو مينې او محبت ته ډېره اړتيا لري او دا د اولادونو حق دی، چې مور و پلار بايد ورسره مينه وکړي، د استاد په شعري کلياتو کې د اولادونو پالنه او له اولادونو سره د مينې په باب شعرونه شته دي، چې د بېلګې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

څو چې ځمکه، اسمان او دنيا شته
د مور زړه کې د مينې رڼا شته
که هيڅ سره هيڅ ځای کې نه وي
مور سره محبت بې ريا شته
د مور مينه د مينو مور بوله
که دې مينه په خور يا لالا شته
د ليلی محبت که هر ګوره
د مور مينه د مينې ترشا شته
ټول عالم يې که بد ګڼي موري
په اولاد پېرزوينه د تا شته
ستا په مينه کې نقص نه پېښېږي
تا سره سرمايه د بقا شته
تاته وي لکه تور د دوه سترګو
که دې غېږ کې اولاد نابينا شته
ژوندون تا را ښيلی دی موري
له ژوندونه نور څه شی اعلی شته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مــــا اول دي و تاتــــــه ژړلــــــي
بـــل ځـــای کلـــه د چـــا د ژړا شـــته
جنـــت ســـتا د قـــدم لانـــدې دی مـــورې
تـــر دې لـــوړ مقـــام کلـــه د چـــا شـــته
کـــه زمـــا پـــه ســـر وي دا ســـتا ســـيوری
نـــه حاجـــت د طـــوبی يـــا همـــا شـــته

په پورته راغلي شعر کې د مور مينه، محبت او مرحمت پـه هنـري ژبه بيان شوی دی او د استاد الفت پـه شعري کليـاتو کې داسې نـورې بېلګې هم شته دي.

د اولادونو د روزنې په باب وايي:

د ځـــو کړي درد ســـره يـــې د زوی زېـــری ملګـــری
يـا درنـګ ساعت تـه ويـر دی يـا ډکـه خولـه خنـدا ده
پـه غېـږ کې يې ماشـوم خـوښ هـم پـلار د ماشـومانو
اولاد تـــــه مربــــــي ده پلــــــرو تـــــه مربــــا ده

(٣٢)

د اولادونو د پالنې او لارښوونې په برخه کې والـدين (مـور و پـلار) ډېر مسوولیتونه لري، چې د مور سالمه پالنه او روزنه بيا د اولاد پـه شخصيت جوړولو لا مهم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرګونه

د استاد شعرونه فلسفي شعرونه هم لري، (غني خان فلسفي شاعر) اثر کې د فلسفې د پېژندنې په باب د (فلسفې پېژندنې) تر سرلیک لاندې اوږد او پر ځای مفصل بحث شته دی او وایې: (فلسفه د هغه اصولو پوهنه ده، چې د هستیو ذاتي پېژندنې په غرض انسان ته ښوونه او د شیانو د حقایقو او د هغو د وجود له علتو څخه بحث کوي او د فکر او هستیو له اړیکو څخه هم غږېږي، چې د هغو د پېژندنې له اغېزې د انسان لاره د عالي هدف یا پوهنې لپاره پرانیستل کېږي، ډېر ځله داسې پېښېږي، چې کله انسان له ورځنیو چارو وزګار یا په یوه ګوښه کې یوازې شي، نو خپل ځان او چاپېریال ته وګوري، اسمانونه، ځمکې، سپوږمۍ، ستوري، غرونه، سیندونه او بېلا بېلو ځناورو ته ځیر شي او ډول ډول پوښتنې ورته پیدا شي، لکه زه څوک او څه یم؟ ولې یم؟ له کوم ځای څخه راغلی یم؟ ولې راغلی یم؟ د څه شي لپاره موجود یم؟ چېرې ځم؟ ما خپل ځان خپله نه دی خلق کړی، هغه څوک دی، چې خلق کړی یې یم؟ ایا خپل خالق پېژندلی شم؟ ځمکه، اوبه او ټول هغه موجودات چې وینم یې ژوندي یا غیر ژوندي، اسمانونه، ستوري، کهکشانونه، څرنګه پیدا، ترتیب او تنظیم شول؟

جسم، زمان، مکان، رڼا، تیاره، جاذبه، حرکت، سکون، هستي او نیستي څه شی دی او د نورو موجوداتو په کمیت او کیفیت کې څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېزې لري؟ او دا سې نورې بې شمېره پوښتنې، چې انسان د خپل پيدا ايښت له پيله تر ننه ورسره مخامخ دی او هر چا د خپلې شعوري وړتيا په اندازه يا يو ډول ځواب ورته موندلی او يا يې د ځواب موندلو ارمان له ځان سره خاورو ته وړی دی.) (۳۳)

په حقيقت کې فلسفه (ولې؟) ته په ځواب موندلو پسې لالهانده دی، په دې توګه ويلی شو، چې د فلسفې په مرسته (ولې؟) ته ځواب لټول کېږي او هر هغه انسان چې په وينښه او هوښيارۍ کې دا ډول پوښتنې ورته پيدا کېږي، په يو ټاکلي پړاو کې فلسفي دی او دا هڅه يې يوه فلسفي بوختيا ګڼل کېږي.

هر انسان د زړه له کومې غواړي، په هغه څه وپوهېږي، چې له ده نه پټ دي، د رازونو د سپړلو معنا په حقيقت کې پوهېدل دي، په تېره بيا د ژوندانه او نړۍ په اړه په حقيقت پوهېدل هر چا ته په زړه پورې دی، ځکه چې برخليک ورسره تړلی دی او هر څوک غواړي، چې په هر ځای کې ښه ژوند وکړي او ښه برخليک ولري، له دې نه ښکاري، چې فلسفه کوم ځانګړی امتياز نه دی، چې يوازې ارسطو، افلاطون، سقراط او کانت په برخه رسېدلی وي، بلکې ټول انسانان ځانګړي فلسفي افکار او نظريات لري او هر څوک کولی شي، چې د (ولې؟) ځواب ولټوي او په اړه يې فکر وکړي. د استاد ګل پاچا الفت په ځينو شعرونو کې فلسفي نظريات او افکار ليدل کېږي، چې د سوال په ډول د ځواب پسې ګرځي او د (ولې؟) يادونه يې پخپلو شعرونو کې کړې ده.

استاد ګل پاچا الفت ته فلسفي شاعر نه شو ويلی، خو د فلسفي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونو څرکونه يې په شعرونو کې ليدل کېږي؛ لکه:

عقل څه دی، منطق څه دی، حکمت څه دی؟
غول ول د يوه بل په هغه دا
کله خوښ کله غمجن کله حيران شم
دا دنيا ده ګډه وډه تماشا
په حرامو ناروا سړي ته ورشي
(څه لولی او بې حيا ده دا دنيا)
(۳۴)

استاد په پورته څو بيتونو کې د (عقل، منطق او حکمت) پوښتنه کړې ده او بېرته يې ورته ځواب لټولی او ورکړی دی، چې فلسفي رنګ لري، يو بل ځای ليکي:

ناوې جوړه شوه خو چاته؟
يو ړانده ته نابينا ته
چې يې نه ليده جمال
بې ديداره د وصال
چا ويل د ناوې کور کې
فکر وکړئ څه کوئ؟
ناوې چاته جوړوئ؟
د سينګار معنی به څه وي؟
چې کاته ورته هيڅ نه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــــه کـــــوئ خوشـــــې خـــــواري
د ړنـــــــدو ســــــترګو لپـــــاره
(۳۵)

د استاد الفت فلسفه ډېر ځله د انسان ټولنيزې اړيکې تر مطالعې لاندې نيسي، معنا دا چې دی د انسان اړيکه له انسان سره څېړي، ځکه له همدې اړيکې څخه ټولنيزې اړيکې رامنځته کېږي، موږ څوک يو؟ ولې ژوند کوو او په ټولنه کې څه ونډه او انتظار لرو؟

استاد الفت د يو سترګور ليکوال په توګه او د لومړي ځل لپاره زموږ اجتماعي اخلاق تر څېړنې لاندې نيسي، انتقاد کوي، طنز وايي او ښه خو يې دا چې د حل لاره وړاندې کوي.

استاد الفت د دين فلسفه، د انسان د اجتماعي ژوند په ګټه تفسيروي، مثلا د هغه په نظر پر مسافرو ځکه روژه نه ده فرض، چې حرکت کوي او هرڅوک چې ولاړ او ساکن وي، نو د خوراک، څښاک حق نه لري، استاد الفت ډېر ځله موږ حرکت، کار او تلاش ته هڅوي، استاد هر کله چې له طبيعت سره زموږ پر اړيکو غږېږي هم، موږ ته پېغور راکوي، چې که موږ کار ونه وکړو، نو طبيعت هم زموږ دښمن کېدای شي، د هغه په ژبه زموږ په هېواد کې سيند ورانوونکی، ظالم او خونړی دی، خو کله چې له هېواده ووځي، هلته د ودانۍ او سمسورتيا ښه او وسيله ګرځي، يعنې دا چې موږ طبيعت نه شو رام کولی، د حرکت، کار او کوښښ د نشتوالي له امله طبيعت زموږ په مقابل کې درېږي.

استاد الفت د انسان د هستۍ په هکله فکر کوي او د خوشبينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفکرینو په توګه انسان د ېته هڅوي، چې له خپل ژوند څخه خوند او ګټه واخلي.

استاد الفت د ېته متوجه و، چې په افغانانو کې باید د فکر کولو تمرین ته لاره اواره کړي، دا خلک اړتیا لري فکر وکړي، د خپل ځان، چاپېریال، د انسان او ټولنیزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دې ته متوجه شي، چې باید نیګړتیاوې اصلاح او ښېګڼې لا ډېرې کړي، هوکې، فکر کول د فلسفې بنسټ جوړوي. (۳۲)

اضدادو فلسفه: د فلسفې د یوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه هم شته دي.

ټوله نړۍ له ضدینو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کلیات، ص۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرلیک لاندې داسې وایي.

لــــه اســــمانه څــــاڅکي راغلــــه د بــــاران
پــرې را شــنه شــوه ســپین و ســره او زېــړ ګـلان
یــو څــو ورځــې پــس یــې بــاد ویــوړلې پــاڼې
خپــل آغــاز آنجــام هــیڅ نــه شــو ورعیــان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه زرګونـو کلـو ګـورو چـې ژونـدون شـته
حرکـت شـته لو بدل شـته مخکـې يـون شـته
لـه آغـازه لـه آنجامـه خبـر نـه يـو
دومـره وايـو چـې دورونـه د ګـردون شـته

(۳۷)

د انسان د پيدا ايښت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالی ته معلومه ده او په تقدير کې ليکل شوي وي.

هيڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقيقه موده او وخت کې وښايي. (۳۸)

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راورېږي، ددې بارانونو له امله ټول بوټي شنه کېږي او ډول ډول ګلان پيدا کېږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پيدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې يې وکړې، همدا انسان له خپل پيدا ايښته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نښه او د مرګ نښه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بيا اعتماد په کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلیاتو ، ۱۸۵ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وايي: (ډېر خلک دي، چې یوه ورځ بې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زور غم ببخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه یو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي، دغه ښادي هم نه شي راتلی.

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنا په فقر حکومت کاندي
بدایان لوړوي په نورو باندې
راسره شته دي ډېر عزتونه
په ماسمبږي واړه کارونه
په خزانو مې فخر شاهان کړي
جګړې جنګونه په ما انسان کړي
(۳۹)

استاد الفت د غریبو، بېچاره وو او مسکینانو طرفدار او له مالدارنو سره وران و، ده پخپلو شعرونو کې خانان، پیران او د وخت مشران غندلي دي او د فیوډالي نظام پر ضد یې ډېر شعرونه ویلي دي.

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غریب یا د مال او پیسو خاوند او مفلس یادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عدم تشدد فلسفه: د استاد الفت په شعرونو کې د عدم تشدد مفکوره هم شته.

د عدم تشدد د مفکورې او اساس سرلاری او بنسټ ایښودونکی خان عبدالغفار خان (باچا خان) و.

باچا خان داسې یوه ټولنه او ولس غوښته، چې هلته ظلم، ستم، تشدد ، نفرت، بدبیني، کینه، ګونديي، تربګني، تعرض، تجاوز، ناداري او ناداني نه وي او ټوله ټوله محبت، وروري، برابري، پېرزوینه، رواداري او همکاري وي. (۴۰)

د باچا خان د عدم تشدد مفکوره د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې ډېر پیدا کېږي او الفت صاحب هم د (تشدد) طرفدار نه و.

عدم تشدد له دوو کلمو جوړ دی، چې (عدم) نشتوالی، نابودي، نشت، د وجود او هستۍ مقابل، د نه موجودیت حالت، د ځینو کلمو په سر کې راځي او د هغو مفهوم نفی کوي او (تشدد) سختي، زیاتي، جبر، سخت چلند او په سیاست کې وسله وال پاڅون ته وایي.

عدم تشدد کې زور او زیاتی نه وي، هر کار د مینې، محبت او انسانیت په فضا کې باید سرته ورسېږي، د الفت صاحب په شعري کلیاتو کې ډېر مثالونه ددې مفکورې شته دي، چې د بېلګې په ډول یې یوه نمونه داده:

د سوټي او د سیاست خو د قدیمه آشنایي ده
د سوټي په زور یې کړې په هر وخت کې آغایي ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لېمو رانښاسي ناتراش سوڅي په زوره
وايي سترګو کې ځای ورکړئ دا د سترګو سيلايي ده
چې ډب نه وي ادب نه وي د سوټي د خولې منطق دی
ډبولو رانښودلی ډېر دلې دانايي ده
ظالمانو يو وهلي، ټکولي او رټلي
زړه کې وېره، سر کې وېره زمونږ برخه ګدايي ده
چې وهي مو راته وايي ګورئ اوس به مو سړي کړي
په وهلو سړي کېږو د زور لښته مو دايي ده
د موسی امسا چيني کړې له وچ کاڼي نه رواني
د دهقان لاس کې يې کړې قلبه سمه په غوايي ده
ګدا ځان پرې دی ساتلی د خوړي سپي له خولې نه
يو راندہ لره يې کړي ډېره ښه رهنمايي ده
کله شي خلی د سترګو بينا سترګې ړندوي
د رنجو سلايي سترګو ته ورکړې زيبايي ده
چې سوټی سلايي بولي او له چا نه نه شرمېږي
ښه په زور کې را روانه ياره ستا بې حيايي ده

(۴۱)

د استاد له پورته شعر څخه څرګندېږي، چې د (تشدد) خلاف او د (عدم تشدد) طرفدار دی، دی په حکومت داری کې هم زور او زياتی نه غواړي او د سولې، مينې او ورورۍ غوښتونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال قصيدو ته انتقادي کتنه

قصيده د شرقي شاعرۍ يو له مهمو ژانرونو څخه ده، چې له عربي ژبې نه فارسي او له فارسي نه پښتو خپله کړې ده.

د پښتو ژبې پلار خوشحال خان خټک د عروضي ډولونو ټول ځيلونه په خپلو اشعارو کې وکارول، چې د قصيدو د تعداد په اړه يې لوی استاد پوهاند عبدالحی حبيبي صاحب وايي: د خوشحال خان ټولې قصيدې **۵۲** دي، حبيبي صاحب د خان بابا ځينې قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلي دي، که چېرې دا روښانه شي، چې د بابا غزل وزمه قصيدې غزلې او که قصيدې دي، د خوشخال د قصايدو په تعداد کې به حتما توپير راځي.

خوشحال پيژندنې، ۱۷۷ مخ کې هم راغلي دي: د ديوان بله غټه برخه د قصيدو ده، د خان ټولې **۵۲** قصيدې په کلياتو کې موجودې دي.

(۴۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال کلیات په سرېزه کې وايي: د خوشحال ټولې قصیدې **۵۲** دي، ځینو نورو لیکوالانو هم د خان بابا قصیدې **۵۲** ښودلي دي.(۴۳)

یوه مشهوره خبره ده، چې په یو وخت کې (ارسطو) د خپل استاد(افلاطون) پر نظریه باندې انتقاد وکړ. چا ورته وویل چې ایا ته د خپل ښوونکي احترام نه کوي، چې پر هغه باندې دې انتقاد وکړ؟ ارسطو یې په ځواب کې وویل: افلاطون راباندې ګران دی، مګر حقیقت له ده څخه زیات راباندې ګران دی.

په منځنیو پیړیو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظریاتو په وسیله حل کیدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظریې د کاڼي د کرښې په شان ګڼل کیدې. نامتو انګلیسي فیلسوف برتراندرسل لیکي: د ارسطو په عقیده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړي وه، مګر ده هیڅکله زیار ونه ایسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

فرانس بیکن وايي چې یو وخت علما راغونډ شوي وو د اس د غاښونو پر شمېر باندې بحث کاوه. دوی ټول پخواني کتابونه لټ په لټ راواړول چې د اس د غاښونو شمېر ځانته معلوم کړي. ډېرې ورځې غونډې وشوې، علماوو ګومان کاوه چې په کتابونو کې هر شی پیدا کېږي، حتما به په کتابونو کې راغلي وي

بحثونه روان وو او کتابونه تر مطالعې لاندې نیول شوي وو، چې په دې وخت کې یو شاګرد بې حوصلې شو او ویې ویل راځئ د اس خوله پورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو او غاښونه يې وشمېرو، علماوو ته ډېر قهرورغی او ګومان يې کاوه چې د دغه شاګرد اعصاب خراب شوي دي، خو د شاګرد نظر د تاييد وړ دی. (۴۴)

له پورتنيو توضيحاتو څخه معلوميږي، چې هر سړی د نظر ورکولو حق لري او حبيبي صاحب هم په پښتو ادب تاريخ کې له نورو خلکو غوښتې ده، چې د تحقيق په برخې کې هلې ځلې وکړي.

حبيبي صاحب او ځينو نورو خوشحال پېژندونکيو د خان بابا ځينې قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلې دي.

دې قصيدو ته غزلې او که قصيدې وو ايو، ښاغليو پوهانو هم دغه خبره نه ده ښکاره کړې، د دوی په فکر که چېرې د قصيدې منځپانګه، محتوا او ځمکه غنايي وي دې ته يې غزل وزمه قصيدې ويلې دي دا چې ځينو پوهانو د خان بابا قصيدې **۵۲** ښودلي دي، دوی خوله په خوله دغه تعداد ديو نه بل کتاب کې ښودلی دی، خو زما په نظر د خان بابا قصيدې **۵۲** نه زياتې دي دا چې د قصيدې په پېژندنې کې بايد کوم توکي په نظر کې ونيول شي دا ټول ما دقيق وکتل او دې نتيجې ته ورسېدم، چې د بابا قصيدې له **۵۲** زياتې دي.

هغو پوهانو چې د بابا ځينو قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلې دي، هغه بايد په قصيدو کې وشمېرل شي، ځکه چې بابا د قصيدو بريد مات کړ، کومې قصيدې چې د جاهليت په زمانې کې په ارادي ډول د خرڅون او کره کتنې لپاره ليکل کېدې او يا د فارسي دري ژبې تمهيديه قصيدې چې په دربارونو کې د مال، دولت، جاه او جلال او د چاپلوسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره ویل کېږي او زیاتره قصیدې به د ستاینې او مدحې لپاره وې خو بابا خطابیه قصیدې خپل اوج ته ورسولې او په غیر ارادي او ناشعوري ډول یې د قصیدې په ځېل کې اخلاقي، اجتماعي، سیاسي، غنایي، رزمي او نور مسایل راوړه، ما د بابا ټولې قصیدې ولوستې او هر ډول منځپانګې د دې په قصایدو کې شته، نو د پورته دلایلو په نظر کې نیولو سره د بابا د غزل وزمه قصیدو جوړښت، د بیتونو شمېر، قافیې او په ځینو قصیدو کې ردیفونه په دې دلالت کوي چې دا قصیدې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر او نظم توپیر او تړاو

د شعر په هکله د پوهانو او عالمانو له خوا بېلابېل تعریفونه شوي دي، د شعر کلمه اصلاً عربي ده، چې د شعور د کلمې څخه مشتق شوې ده، چې معنا یې پوهه او فهم دی.

افلاطون د شعر په هکله ویلي دي (زه ډېر ژر وپوهېدم، چې د شاعرانو د کلام تومنه پوهه نه ده، بلکې د دوی ویناوې او شعرونه د طبیعت د ځینو عواطفو، ذوق څخه رامنځته کېږي او وایي: شاعر په خپل اختیار شعر نه وایي او د هغه شعوري هڅه په هغه کې دخل نه لري، بلکې د شعر ښاپېرۍ دي، چې شاعر هرې خواته بیایي او څه چې خوښه یې وي هغه وایي.)

ارسطو شاعري الهام نه بولي، بلکې د انساني کوښښ پایله یې بولي، د افلاطون په وخت کې موزون کلام شعر بلل کېده، خو ارسطو وزن او قافیه د شاعر لپاره اړینه نه بولي او شاعري باید اسانه او ساده وي، چې هرڅوک پرې پوه شي. (۴۵)

نامانوس کلمات باید استعمال نه شي، تر ټولو مهمه داده، چې په شعر کې د تشبیه او استعارې څخه مرسته وغوښتل شي او همدارنګه ارسطو مبالغه، اغراق، غلو او افراطي ویناوې په شعر کې روا بولي، خو په دې شرط چې د هغې کارول په هنر سره وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر هغه موزون کلام دی چې د مخیلاتو څخه مرکب وي او مخیلات هغه خیالي قضایا دي، چې نفس د انبساط او انقباط باعث ګرځي، شعور د طبیعت د جمال تصویر دی او هر هغه شی چې پر زړه تاثیر کوي او په انسان کې تعجب، جوش، جذبه پیدا او تحریک کړي، هغه شعر دی، د پټو حقایقو ظاهري نقش او ښکاره صورت دی.

شعر هغه موزون کلام دی، چې د انسان پر احساساتو او عواطفو کې تحریک پیدا کړي او یا هم شعر هغه ساده وینا ده، چې احساسات او باطني هېجانات ورسره ګډ وي. (۴۲)

د پښتو ژبې لومړنی شاعر امیر کروړ وه، پښتو شعر له همغه پیل نه د ژوند شعر وه او د پښتنو د ژوند بېلابېل اړخونه یې په کې منعکسېدل.

نظم کې د وزن او قافیې په پام کې نیول یو له بنسټیزو شرطو څخه ګڼل کېږي، همدغه شرط دی، چې لارې تنګوي او د مطلب اسانه څرګندولو ته خنډونه جوړوي، خو دا هم کېدلای شي د نظم او شعر ترمنځ هم لکه د نثر او نظم ترمنځ مناسبت ته ورته یو ډول اړیکې په ګوته شي.

لکه پورته مو، چې د شعر په اړوند بېلابېل تعریفونه ولوستل، شعر زموږ د احساساتو، عواطفو، غریزو او ارزښتناکو اړیکو څرګندونه ده او دا خو ټول هغه ټکي دي چې یوازې د تخیل د خزانې په صندوق کې پیدا کېږي او په شعر کې د شعریت پېغلې ته رنګین امیلونه وروپغاړې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعر کې باید ډېره قوي او درنه معنا ، هنر او ښکلا پرته وي، داسې محتوا چې له لوستلو سره یې لوستونکي په فکرونو کې ډوب شي او له ځانه سره داسې وانګیري چې ګواکې د ده د ژوند له یوې برخې سره اړخ لګوي.

پوهان وایي یو کلام که هرڅومره عالي مفکوره او انکار نه منونکی حقیقت بیان کړي، ډېر ښه وزن او قافیه هم ولري خو که شعریت په کې نه وي، یانې په شعري منطق نه وي ویل شوي او د تخیل عامل یې کمزوری وي نو هغه شعر نه، بلکې نظم دی.

نظم د بډای تخیل په برکت د شعر ترکچې وده کوي او یوازې له دې برکت اخیستلو نه وروسته دغسې نظم ته شعر ویلای شو، اما نه هر نظم ته، شعر کېدای شي منظوم یا ازاد وي، مګر د نظم ښکلا یوازې په منظوم والې کې ده، ځینې څېړونکي خو لا د لوړ تخیل لرونکي نثر هم د شعر په نامه یادوي، د بېلګې په توګه که یو چاته څوک ووایي چې (سړیه ګوره ته خپل د زړه ټولې خبرې ماته بې تشویشه وکړه او زه به کوښښ وکړم چې بل چاته یې ونه وایم) دا یو ساده نثر دی مګر که همدغه شی په دې ډول بیان کړو چې (که ته ماته د خپل زړه ورپرانېزې او د هغه غوټې راته وسپړې نو په دې پوه شه چې زما سینه د رازونو یوه داسې ضد وقچه ده چې اووه قلفه او اووه مهرونه وربانده لګېدلی دی) دا ځل کولای شو چې نوموړی بیان منثور شعر وبولو.

د الفت صاحب نثري کلیاتو کې ډېر داسې مثالونه شته، چې منثور شعر ورته ویلی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(روهي ، د شعر پېژندنې، ۲۵) وايي: د يونان فيلسوف ارسطو نه رانيولې ترنن ورځې پورې عام تصور دادی چې هر نظم شعر نه بلل کېږي، ځکه د شعر اصلي جوهر خيال دی، نو که په نظم کې ذهني انځور او خيال نه وي، د شعر حکم ورباندې نه شي کېدای. د منطق پوهانو په نظر، شعر مخيل کلام دی، وزن او قافيه يې لوازم دی، د دغې مفکورې پر بنسټ ځينو شاعرانو له وزن او قافيې څخه سترګې پټې کړې او داسې شعرونه يې وويل: چې ميترک (تقريباً بيا عروضي) وزنونه او قافيې يې نه درلودل.

ټول (شاعران)شاعران نه دي، ځينې له وزن او قافيې څخه يو اسکليټ تياروي، ځينې بدن انځوروي، ځينې انځور په حرکت راولي او ځينې همدغه حرکت ته معنا او مفهوم وراغوندي او د همېشه توب ټاپه ورباندې لګوي.

په دې ترڅ کې د دغو شاعرانو ډلې ته يو مست لېونی شاعر ورګډ ېږي.

هغوی ټول په جذبه راولي، طغيان ته يې لمسوي، د ده خبرې عادي نه دي، خوږې دي، خو بې مفهومه غوندې ښکاري.

هر ناظم ته شاعر نه يو ويلای، خو هر شاعر ته د ضرورت په وخت کې ناظم ويلای شو.

(هاشمي صاحب) وايي: (د نظم اصطلاح معمولاً د شعر مترادفه، يا له هغې سره په يوه مانا استعمالېږي، حال دا چې ترمنځ يې جوت او ښکاره توپير شته او هغه دا چې: شعر موذونه او تخيل لرونکي وينا ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نظم موزونه قافیه لرونکې وینا ته وایي په دې حساب موږ په خپل پښتو او درې ادب کې ډېرې داسې منظومې لرو چې شعر نه دی او یوازې نظم یې ګڼلی شو، لکه ځینې دیني، طبیعي او تاریخي منظوم اثار چې ناظمانو نظم کړي، خود شعریت یا تخیل څرک په کې نه لیدل کېږي، یوازې وزن او قافیه لري نو په دې اساس ویلای شو چې هره قافیه لرونکې وینا شعر نه شو بللی او لکه چې د مخه مو یادونه وکړه د شعر لپاره شعریت یا تخیل بنسټیز توکی دی. (۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سيدجمال الدين افغان ستاينه

ميندې راوړي ډېر زامن ډېر اولادونه
يو يا دوه يې افلاطون او سکندر شي
د خلقت له کارخانې نه کله کله
په جهان پيدا يو بل شانې بشر شي

د منځپانګيز او محتوا ييز جوړښت له مخې د استاد الفت شعري کليات ډېرې په زړه پورې ستاينې لري، چې د سيد جما الدين افغان په ستاينې کې يې دوې تهيد يه ډوله شعرونه ويلي دي.

د استاد الفت د ستاينو مهمه ځانګړنه دا ده، چې د ممدوح يادونه د تملق په ډول نه کوي او د هغه چا ستاينه کوي، چې په حقيقت کې د ستاينې وړ وي.

که چېرې د يو کس مدح او ستاينه د هغه د علم، پوهې، شاعرۍ، ليکوالي، ښو اخلاقو او خدمتونو په نظر کې نيولو سره وشي او هغه په ښه نوم ياد شي، دې ته ستاينه وايي.

پښتو ادب کې د ستاينې او مدحې تحريري او ليکل شوې لاس ته راغلې بېلګه په لرغونې دوره کې د ښکارندوی غوري ستاينه او مدحه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستاینه د قصیدې په فورم کې ویل شوې ده او په پښتو ادبیاتو کې لومړنۍ ستاینه او دویمه تحریري او لیکل شوې قصیده ده.

ښکارندوی غوري د سلطان غیاث الدین غوري او سلطان شهاب الدین غوري په ستاینه کې خپله قصیده لیکلې ده.

د یوې خبرې یادونه ضروري ده، چې د نړۍ په ادبیاتو او پښتو ادبیاتو کې له تحریري ادبیاتونه د شفاهي او ولسي ادبیاتو تاریخچه او شالید پخوانی دی، د محتوا او منځپانګې له مخې که موږ هر ډول تحریري او لیکل شوي شعرونه لرو، له دې څخه د مخه د ولسي شعرونو ډېرې داسې بېلګې لرو، چې د امکان تر حده به یې تاریخ پخوانی وي. (۴۸)

پښتو ادب کې ډېرې ستاینې او مدحې د ټپو او لنډیو په شفاهي او ولسي ژانر کې شته، چې ډېر امکان لري، تر ښکارندوی غوري پخوا ویل شوي وي، خو د تحقیق او څېړنې د مېتودولوژي د اساساتو پر بنا باید د څېړنې بحث له لاس ته راغلو هغو موادو ځینې پیل شي، چې لیکوال، د لیکلو وخت او لاس ته راغلې منظومه او منثوره بېلګه څرګنده وي.

د استاد الفت ستاینې دومره په زړه پورې دي، چې د هر ممدوح د ژوند ټول انځور په یوې لنډې ستاینې کې ځای کړې او د سړي زړه نه کېږي، چې د هره ستاینې څو انتخابي بیتونه راوړي، ځکه د ټولې ستاینې په راوړلو هغه ممدوح ډېر ښه پېژندل کېږي.

استاد د نابغه سید جمال الدین افغان ډېره په زړه پورې ستاینه کړې ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په کلیاتو کې یې ساری نه لیدل کېږي او زما په پوهه په لرغونې او دویمې دورې کې د کس (شخص) په ستاینه کې یوله بې جوړې ستاینې ځینې دی، چې څو بیتونه یې دا دي:

بې حسابه څاڅکي توی په بحر و بر شي
له لکونو کروړونو یو ګوهر شي
رنګ په رنګ ګلان پیدا شي غرو رغو کې
په کې یو نیم د لیلی پېکې ته ورشي
مرغلرې د ښرې وځي له دریابه
ځینې ځینې ښکلو پېغلو ته زیور شي

د ستاینې په څو وروستیو بیتونو کې داسې وايي:

د خلقت له کارخانې نه کله کله
په جهان پیدا یو بل شانې بشر شي
چې رښا یې په ملکونو کې خپرېږي
ټول عالم له ره څرګنده لکه لمر شي
د کونړ د لوړو غرونو په لمن کې
نابغه فرزند پیدا د سید صفدر شي
پښتنه مور هسې زوی وا خلي په غېږ کې
چې د دهر او جهان نامي پسر شي
د ښر پوهان ورته سر ټیټ په شاګردۍ کړي
د ښر شاهان یې په تعظیم مخې ته ورشي
همېشه یې قدر کېږي په عالم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څـوک چـې لـوی پـه علـم و فضـل او هنـر شـي
هسـې نـوم هسـې نشـان يـې شـي پـه برخـه
چـې لـوی فخـر د ملـت او خپـل ټبـر شـي

استاد ګل پاچا الفت چې د چا ستاینه کړې ده، د هغې په اړه يې پوره معلومات او مطالعه درلوده، دده پورته راغلې ستاینه په دې دلالت کوي، چې دې سيد جمال الدين افغان ډېر ښه پېژنده.

استاد ګل پاچا الفت د سيد جمال الدين افغان په باب يوه بله ستاينه هم لري، چې په کلياتو کې د (پښتون سيده) په نامه داسې راغلې ده:

پښتون سيده، د شرق نامداره
د دين او علم، د کور سرداره
تللی وې چېرې، د څه لپاره
د چا له غمه وې ناقراره
توره تياره وه، مړه اولسونه
راپاڅول تا، ويده قومونه
دنيا رڼا شوه، ستا له تنويره
جهان خبر دی، ستا له تاثيره
حق سر اوچت کړ، ستا له تقديره
ستا له تحريره، ستا له ضميره
وښورول تا، غافل فکرونه
څومره خواږه و، ستا بيانونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت په علم او ادب مین و او ډېرې ستاینې یې د هغو عالمانو، شاعرانو، لیکوالانو او پېژندل شوو او تلپاتې څېرو او اشخاصو په اړه دي، چې خپل ولس او نړۍ ته یې خدمتونه کړي دي.

د استاد الفت د ستاینو کامیابي په دې کې ده، چې د هر کس د ژوند په نظر کې نیولو سره دده یادونه یې کړې ده او لوستونکی او اورېدونکی دا فکر کوي، چې استاد دده په هر شخص په باب پوره معلومات درلود. رښتیا هم استاد الفت د ډېرې ښې مطالعې څښتن دی.

د استاد الفت ستاینې په پښتو ادب تاریخ کې بې جوړې او بې سارې ستاینې دي، دی د ځینو درباري شاعرانو په ډول ستاینې نه دي کړې، د دې ستاینې پرځای او پښتو ژبې کې د ستایلو وړ دي.(۴۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحقیقي اثر د لارښود ځانګړنې

تحقیق او څېړنه یو ستونزمن کار دی، چې څېړونکی او د څېړونکي لارښود باید د کار(تحقیق) حق په ښه ډول ادا کړي.

په یوې ښې څېړنې کې باید اصلي محقق او لارښود ځینې لارښوونې په نظر کې ونیسي او ټولنې ته د یوې نوې فرضې د اثبات لپاره کار وکړي. د دوی هلې ځلې باید مثبتې لاسته راوړنې ولري او لارښود استاد باید د یو لړ خصوصیاتو او ځانګړنو خاوند وي، چې څېړنه په موفقانه ډول سر ته ورسیږي.

په یوه ښه تحقیق کې د څېړونکي او لارښود په موضوع حاکمیت د دې لامل کیږي، چې یوه ښه او نوې لیکنه خپلې ټولنې ته وړاندې کړي، لارښود استاد باید په خاص ډول لاندې ځانګړنې ولري:

۱: لارښود چې د تحقیق په ترمینالوژي کې ورته guide وایي، باید د ښو اخلاقو څښتن وي، دی باید له څېړونکي سره ښه وضعه وکړي، که چیرې لیکوال ورنه د یوې مسلې پوښتنه کوي، دا باید ورته په ورین تندي او په ډېرو ښو الفاظو ځواب ورکړي، په داسې وخت کې محقق بیا په ډېر جریت سره خپلې ستونزې له لارښود سره شریکولی شي او په داسې مواردو کې لیکوال کولای شي، چې یوه ښه څېړنه وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: لارښود استاد باید په موضوع حاکمیت ولري. د قاهرې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شبلي د ویناوو مطابق د بریتانیا په پوهنتونو کې د رهنما لپاره شرط دا دی چې په موضوع کې وارد وي او تخصص ولري. د استاد علمي درجو او القابو ته نه کتل کیږي، مګر په مصر او نورو ډېرو هیوادونو کې د رهنمايي لپاره د لوړو رتبو درلودل شرط دی. دا روش یوه ستونزه لري، هغه دا چې کیدای شي د القابو خاوند استاد په موضوع باندې حاکمیت ونه لري او وارد نه وي، مګر یو بې القابو خاوند په موضوع باندې حاکمیت ولري او وارد شخص وي.

په افغانستان کې هم پورته روش د لوړو زده کړو وزارت لخوا په پوهنتونو، اکاډمیو او نورو اکاډمیکو ځایونو کې د یوې لایحې مطابق تطبیقیږي، چې دا کار د تحقیق په برخه کې ځینې ستونزې پیدا کوي او محقق نه شي کولای چې په ښه ډول خپل تیسس، ډیزرټیشن او نورې .... ځیرنې سرته ورسوي.

۳: لارښود استاد باید محقق ته د مخامخ لیدلو وخت ورکړي، چې د اړونده ستونزو حل لاره پیدا کړي، د ننني ساینسي پرمختګونو وسایل کارونه اسان کړي دي، کولای شو، چې خپلې ستونزې د موبایل، انټرنیټ او نورو ... وسایلو په واسطه حل کړو، خو زما په پوهه د لارښود استاد سره د مشوره کولو لپاره د ټولو ښه وسیله دا ده، چې ورسره یو ځای کینو او د خپلې تحقیقي پروژې په اړه مهمې خبرې سره شریکې کړو، دلته هم د لارښود په اخلاقو باید یو لنډ بحث وکړو، هغه دا چې ځینې محقیقن کولای شي، چې د لارښود سره وګوري، خو هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې ستونزې د موبایل او یا د تیلیفون له لارې حلوي، که د دلیل پوښتنه ورنه وشي، هغوی وایي: استاد ډېر غوصه کوي، د مخامخ لیدلو نه زما مشلات د موبایل په واسطه حل کیږي. که چیرې لارښود لیرې وي او د لیدلو کتلو ستونزې موجودې وي، نو بیا چې په هر ډول وي باید خپل مشلات حل کړو.

۴: لارښود استاد باید د څېړنې میتودولوژي سره کاملا اشنایي ولري او په خپله یو ښه څېړونکی وي، یو ښه څېړونکي په واردې موضوع کې یو ښه لارښود ثابتیدای شي.

۵: که چیرې لارښو په یوې موضوع باندې پوره حاکمیت ولري، خو د څېړنې له میتودولوژي نا خبره وي، بیا هم ښه لارښود نه شي کیدای، ځکه څېړنه د ځان لپاره خاص کالبونه او چوکاټونه لري او د دې کالبونو سره اشنایي دې لپاره ضروري ده.

۶: لارښود استاد باید سر تر پایه ټوله څېړنه که هغه مونوګراف، تیسس، ډیزرټیشنونه او نور وي ولولي او ټولې نیمګرتیاوې یې ښکاره او په ګوته کړي او محقق ته یې د سمون لارښونې وکړي، که موږ او تاسو نننی مونوګرافونه، تیسیسونه او یا د ځینو ډیزرټیشنونه وګورو د ګوتو په شمار نه پرته د نورو ټولو لیکنې pest او copy دي او ډېرې څېړنې مو غلطي او کمبودي خو لا پریږده، چې په درجنونو املایي غلطي پکې موجودې وي، که رهنما لیکنه لیدلې وي هیڅکله دا ډول غلطي په لیکنو کې نه پاتیږېږي. یعنې لارښود باید ټول اثر ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:لارښود استاد یوازې د مشورې ورکولو حق لري. د مشورې ورکولو په وخت کې باید لارښود خپله بې طرفي وښايي او داسې ونه کړي، چې د محقق کار ته دا متې ونغاړي او اصلي کار ورنه پاتې شي.

۸: لارښود یا رهنما استاد باید د تحقیقي اثر د کار له تکمیله وروسته په اثر ګزارش لیکي، ځینې لارښونکي دلارښوداستاد ګزارش پر ځای د لارښود استادنظر لیکي، کاندید اکاډمیسین پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام د رهنما استاد نظر پرځای د رهنما استادګزارش لیکلي او مستحق ځیرونکي سرمحقق زلمي هیوادمل هم لوړنظر تایدوي، چې زما په پوهه که لارښود د رهنما استاد ګزارش ولیکي ښه به وي.

دا ځکه چې د (نظر)د کلمې معنايي خوا مثبت او منفي دواړه خواووې افاده کوي او لارښود استاد باید په اثر منفي نظر ورنه کړي او په ګزارش کې بیا د اثرپه اړه د لارښود ښکاره، څرګند او مثبت نظریات وي.(۵۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تحقیق کې د سرمحقق زلمي هیوادمل مقام

د معاصرې (نوې) څېړنې د ټولو اړینو ځانګړنو او خصوصیاتو په نظر کې نیولو سره مستحق څېړونکی سر محقق زلمی هیوادمل د پښتو ژبې په تحقیقاتو کې د سر سړی دی. که دې ته د پښتو ژبې د دریمې دورې د تحقیق پلار وواېو، مبالغه به نه وي.

زما په پوهه د القابو په ورکولو کې باید له احتیاطه کار واخیستل شي، خو زه په زغرده وایم، تر نن ورځې پورې دې د څېړنې په برخه کې د ټولو لیکوالانو او محقیقینو په سر کې ځای لري.

پخواني مشران لیکوالان او محققین مو د قدر وړ دي او په خپلو لږو امکاناتو یې د ځینو لومړنیو څېړنو بیسټ کېښود، خو سر محقق زلمی هیوادمل بیا د پر مختللي میتود په رڼا کې داسې نوې نوې څېړنې او تحقیقات وکړه چې د خپل وخت نوې او لومړني کارونه دي.

د ساینس او تکنالوژي نننې انکشافات د نویو او پرمختللو څېړنو او تحقیقاتو برکت دی، څېړنه د ساینسي او اجتماعي علومو د ټولو برخو لپاره مهمه ده.

ځینې خلک تحقیق نه تخلیقي کارونو ته زیات اهمیت ورکوي، خو دوی په اصل او حقیقت کې له څېړنیزو اثارو څخه د هغو اثارو تعبیر کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې لیکوال د کتاب پرپوخ د ځان لپاره (څېړونکی) لیکلی وی، خو دا کتاب به ژباړه او یا راټولونه وي.

ډېر لیکوالان دي د لیکوال، مولف او څېړونکي تر منځ توپیر نه شي کولای.

یوه ورځ د ننګرهار د دارالمعلین د یو استاد په کتاب مې ولیده، چې ژباړه او څېړنه یې پرې لیکلې وه او د پوهنتون د استادانو لقب (پوهیالی) یې د ځان لپاره لیکلی و. په حقیقت کې دې کتاب ژباړلی و.

رښتیا چې له داسې اثارو نه تخلیقي اثار بهتره دي. حقیقت دادی په یوه ژبه کې لیکوالان او شاعران ډېر وي، خو څېړونکي پکې د ګوتو په شمار وي، معنا دا چې هر څېړونکی د څېړنې د کمال تر څنګه لیکوال هم دی، خو هر لیکوال څېړونکی نه دی.

زما په نظر د څېړنې کار ډېر درونږ کار دی او څېړونکی باید د محترم استاد هیوادمل صاحب په شان ډېره لویه حوصله ولري.

د پوهنتونونو ډېر مشرانو استادان د څېړنې په نامه اثار لیکي، خو د څېړنې میتودولوژي د اصولو په نظر کې نیولو سره یو ازې د څېړنې جولېز جوړښت مراعت کوي او د اثر په محتوا کې یې د څېړنې څرک نه ښکاري، چې مثالونه یې ډېر زیات دي.

د تحقیق په دنیا کې دوه ډوله محقیقین لرو، یو هغه محقیقن او څېړونکي دي، چې په تحقیق کې له دقته کار اخلي، په پښتونخوا کې لوی خوشحال پوه استاد دوست محمد کامل مومند او افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر استاد پوهاند عبدالحی حبیبي، پوهاند صاحب عبدالشکور رشاد او په ژوندیو کې سرمحقق زلمی هیوادمل یادولای شو.

بل ډول هغه محققین دی، چې په تحقیق کې له سرعته کار اخلي، چې په پښتونخوا کې همیش خلیل صاحب یادولای شو.

سرمحقق زلمي هیوادمل د معاصرې نوې څېړنې په برخه کې د قدر وړ کارونه وکړه او د پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام خبره که د دې په څېړنېزو اثارو د ستاینې قصیدې ولیکل شي، هم د دې حق نه ادا کېږي.

د استاد د ادبي خدمتونو او هڅو که هر څومره ستاینه وکړم، کمه به وي او د دې پر ادبي هلو ځلو که د ډاکټرۍ phd تیسیس ولیکل شي، نود دې حق به مو ادا کړی وي.

په منځنیو پېړیو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظریاتو په وسیله حل کیدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظریې د کاڼي د کرښې په شان ګڼل کیدې. نامتو انګلیسي فیلسوف برتراندرسل لیکي: د ارسطو په عقیده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړي وه، مګر ده هیڅکله زیار ونه ایسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

هیوادمل صاحب په پټو سترګو هر څه نه منې او په تحقیق کې حقیقت ته د رسېدلو لپاره هر ډول ستونزې ګالي او ډېر دقت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د څېړنې میتودولوژي د تیورۍ اهمیت تر عنوان لاندې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شلبي په حواله په دې مورد مفصلې خبرې کړي دي، چې زه يې لنډيز را اخلم: څېړونکی چې هر څه لولي، هغه باید په خلاصو سترګو ولولي، هغه نظریات او اراوې چې اسلافو وړاندې کړې، هغو ته کاملاً تسلیم نه شي، په هغه کې غور وکړي.

زلمي هیوادمل چې د څېړنې میتودولوژي کې د لیکوالانو لپاره کومې لارښوونې کړي دي، اول يې پرځان عملي کړي دي.

د دې د تحقیق د کار طرز او طریقه د منطقي په سطحه د ستایلو وړ دی او د فارسي، اردو، هندي او داسې نورو ژبو د ښه محقیقینو په قطار کې يې یادولای شو.

څېړنپوهان په دې نظر دي، چې یو ښه محقق باید شکاک وي، هرې نظریې، هرې خبرې او هر سند ته باید د شک په سترګو وګوري، له ښه شکاک څخه یو ښه محقق جوړیدای شي، هیوادمل صاحب کې لوړه ځانګړنه شته.

ځینې وخت دی په نورو لیکوالانو انتقاد کوي، خو دې انتقاد نه يې خپل ځان هم نه دی ژغورلی او کله کله پر ځان هم نیوکه کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشعوري، شعوري او تحت الشعوري شاعري

شعوري او ناشعوري شاعري په حقیقت کې د شعر لیکلو او شعر په خپله ذهن ته راتللو دوه توکي دي.

ناشعوري شاعري هغه ده چې د شاعر ذهن ته فکر او خیال ورشي او هغه د شعر په صنف کې لکه: غزل، قصیده، نظم او نورو کې ولیکي. د شاعر خوښه نه وي چې شعر ولیکي، بلکې د شعر خوښه وي، چې شاعر یې ولیکي.

شعوري شاعري هغه ده، چې کله یو شاعر او لیکوال هر وخت د شعر د لیکلو په فکر او خیال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي او غواړي چې د شعر په یو چوکاټ کې شعر ولیکي. دغه ډول شاعري پکه وي او لیکوال ته یې شاعر نه بلکې نظم لیکونکی ویلای شو. مثالونه یې زموږ او ستاسې په ټولنه کې ډېر زیات شته، دوی فکر کوي چې شاعران دي خو په اصل کې دوی شعر نه پېژني.

سید رسول رسا د ناشعوري او شعوري شاعرۍ په اړه وایي: (کوم شعر چې د قوي شاعرانه تجربې، مشاهدې، جذبې او احساساتو ادبي اظهار وي او د شاعر له احساساتو او جذباتو د رالږزېدلي وریځو نه لکه د پشکال د باران خپله راڅڅېدلی وي، د شاعر شاعرانه تجربه دا مجبوره کړي، چې د الفاظو په شکل کې یې ښکاره کړي، د دې جذباتو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساساتو تجربه شوې مثال د هغه ماشوم دی، چې نوی پیدا او ډېر سپېڅلی وي دا به خامخا چغې او کرېږې وهي او خپل اظهار به کوي نو شاعر که په شعر کې د یو داسې تجربې اظهار کوي نو دې ته ناشعوري (راغلي) شاعري ویلای شو، دې خیال ته الهام وایي او شاعر یې په شعر ویلو او لیکلو مجبور کړی دی دا د شاعر مجازي اولاد دی او د شاعر نه زېږېدلی دی.

بل هغه خیال یا شعر دی، چې شاعر د ډېر غور او فکر کولو نه پس د نظم په لباس کې په لیکلو مجبور شوی وي، یانې خیال خپله د ښکاره کېدو لپاره بې قراره نه وي، شاعر په طبیعت زور اچوي او داسې اراده کوي چې طبیعت یې غواړي او که نه غواړي خامخا به شعرونه لیکي. نو داسې اشعار چې د احساساتو، عواطفو او خیالاتو تر تاثیر لاندې نه وي لیکل شوي، بلکې غواړي په ارادي ډول پورته توکي په خپل نظم کې راوړي، دې ته شعوري شاعري ویل کېږي.

ناشعوري ته شعر او شعوري ته نظم ویلی شو په ناشعوري شاعري کې کوښښ، غور او فکر کول په کار دي د الفاظو بدلول رابدلول هم ځینې وخت صورت نیسي.

په شعوري ډول که څوک کوښښ وکړي چې ښه شعر تړولنې ته وړاندې کړي، امکان لري، خو کوښښ او فکر کول په کې بیا هم ضروري دی.

که چېرې لعل په نظر کې ونیسو، لعل که په زحمت سره جوړ شي، نو ښایست یې یو په دوه شي، ځکه چې لعل خو په تیګو کې بند رابند وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو که صنعت ګر هر څومره په تيګې باندې کوښښ وکړي، د لعل ځای نه شي نيوی، زحمت يوازې لعل ته ښکلا ورکولای شي نه تيږې ته.

په ناشعوري شاعرۍ کې فکر کول او زحمت ويستل، ترڅو ښه شعر وليکي، داسې مثال لري، لکه څوک چې د لعل په جوړولو کې زحمت وباسي او په شعوري شاعري کې فکر کول ترڅو ښه شعر جوړ کړي، داسې مثال لري لکه څوک چې د تيګو په جوړولو باندې زحمت وباسي او غواړي چې د لعل ښکلا په کې پيدا شي.

الطاف حسين حالي وايي: د اکثرو خلکو دا نظر دی کوم شعر چې د شاعر د ژبې يا قلم نه فوراً او په غير ارادي ډول ووځي، ښه شعر وي، نسبتاً هغه شعر ته چې په ډېر دقت او فکر کولو ليکل شوی وي. اولنې ډول ته ناشعوري او دويم ته شعوري شاعري ويلی شو.

د روم مشهور شاعر (ورجيل) به سهار خپل شعرونه ليکل او بيا به يې پرې ټوله ورځ فکر کاوه او هغه به يې اصلاح کول او دا به يې ويل چې: (يږه خپل بدرنګ بچی د غه ډول په څټلو پاکوي او ښايسته کوي يې)

(ملټن) داسې نظر لري او وايي: نظم هم په ډېر زحمت او کوښښ ليکل کېږي او په هر نيم بيتي کې بايد ډېر دقت وشي، ډېر ولوستل شي او د الفاظو بدلول رابدلول په کې وشي، د فارسي ژبې يو شاعر د شعر د جوړولو حالت داسې بيانوي:

برای پاک لفظي شبی بروز ارد

که مرغ و ماهی باشند خفته او بيدار

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه نظم چې د عامو په زړونو يې تاثير کړی دی، که هغه لنډ وي يا اوږد خو په تکليف او زحمت ليکل شوی وي، دا سې نه ده چې بې تکلفه ليکل شوی وي.

(ابن رشيق) وايي: شاعر چې شعر وليکلو په هغه باندې بيا بيا فکر کول او لوستل ضروري دی او څومره چې امکان لري په شعر کې ښکلا پيدا کول ضروري دی. بيا هم که په شعر کې ښکلا پيدا نه شوه، د هغې د الفاظو په بدلولو رابدلولو کې هيڅ فکر کول په کار نه دي، اکثره شاعران د شعر په نيم بيتو کې الفاظ بدلوي، رابدلوي چې په دې باندې د شعر خامي نه لرې کېږي.

په ناشعوري شاعري کې شعري تجربې ته ډېره اړتيا وي دغه شاعرانه تجربه شاعر دې ته مجبوروي، چې د الفاظو په شکل کې يې ښکاره کړي. څکه چې د دغسې تجربې مثال د نوي ماشوم دی، دا به خامخا چغې وهي او خپل ځان به ښکاره کوي، دې ته د شاعر مجازي اولاد ويلی شو.

خوشحال خټک په دې هکله وايي:

زه د شعر په کار هيڅ نه يم خوشحال
ولې خداې مې کړ په غاړه دا مقال
رنګ زما د شعر هيڅ سره ساز نه دی
لکه سپی راپسې ګرځي په دنبال
که د شعر ويل هر څو د صفت وي
بيا به شعر کې پيدا شي انفعال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خبـــره بـــده نـــه ده چـــا ویلـــې
پـه تحقیـق چـې شـعر حـیض دی درجـال
پـه جهـان تـر شـاعریه بـد څـه نشـته
خـدای اختـه مـه کـړه سـړی پـه دا جنجـال
تفکـــر د شـــاعر بـــه لړمـــون شـــین کـــا
د غلـیم دې پـه نصـیب شـي دا اشـغال
یـو یـې زړه لـه واړه خلکـو نـه جـدا شـي
بـل اختـه وي دخپـل فکـر پـه تکـال
بـل کـه هـر څـو درګـوهر بـه یـې پـه شـعر
عیـب جـویي او جاسوسـي کـا د افعـال
هـر شـاعر یـې پـه ویلـو ګوتمنـدي کـا
کـه پـه شـعر کـې تـه مـن یـې دی مثقـال
بـل پـه هسـې شـان دروغ پـه کـې ویـل شـي
چـې پـه خپلـه دروغـژن شـي دم در حـال
د یـار مـخ د لالـه ګـل سـره نسـبت کـا
د لالـه د یـار لـه مخـه څـه مثـال
د معشـوقې تـورې سـترګې غمـزه ګـرې
پـه غـزل کـا لکـه سـترګې د غـزال
خلک خوښ په خوب ویده وي دی بې خوبه
د پالنـګ د پاسـه خـوب وي پـرې محـال
پـټ پـه پټـه وبلـه اوړي تـر صـباحه
د ښـه لفـظ د ښـه مضـمون پـه اتصـال

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـــې د شـــعر فکـــر ورشـــي پـــه نمانځـــه کـــې
د اعـــــوذ ذال بـــــدل کانـــــدي پـــــه دال
چـــې د شـــعر فکـــر ورشـــي پـــه خـــواږه کـــې
ســـپيني وريـــژې پـــه مـــزه شـــي ورتـــه ګـــال
دا همـــــه د خپلـــــې پـــــوهې نتيجـــــه ده
چـــې شـــاعر لـــه فکـــره نـــه وي فارغبـــال
فلاکـــــت د شـــــاعريه ســـــره مـــــل دی
کـــه شـــاعر ســـړی لـــري جـــاه و جـــلال
ســـمرقند و بخـــارا ځـــه هغـــه زه يـــم
چـــې جهـــان بخښـــم د کښـــلي مـــخ پـــه خـــال
مـــا دا ځـــو توکـــه چـــې وليـــدل د شـــعر
هـــــی توبـــــه د شـــــاعريه لـــــه افعـــــال
چـــې د شـــعر فکـــر ورشـــي پـــه مجلـــس کـــې
نـــور عـــالم خنـــدا هـــوس کـــا دی مـــلال
کشـکې زه بې ژبې ګونګ وای شاعر نه وای
تـــــر دا هســـــې ګويايـــــه ښـــــه وم لال
کـــه رښـــتيا وايـــم چـــې غـــور مـــې پـــرې وکـــړ
شـــعر کـــار دی د ملـــوک يـــا د هـــزال
د ر ګـــوهر يـــا د لـــولی يـــا د بـــي بـــي دی
شـــه قمـــاش يـــا د بادشـــاه يـــا د رزال
د دوزخ لمبـــې بـــه کـــار پـــه عاشـــق نـــه کـــا
چـــې يـــې تـــاو د درونـــي دی پـــه دا دال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانايي علم و حكمت په كې زيا تېږي
څوك چې ښه وكا د شعر استعمال
د خبرو تنستې چې واو بدې شي
څوك اطلس او بې په شعر ځنې شال
كرامت دى يا اعجاز دى يا جادو دى
چې په شعر را پيدا شي له قوال
شعر كار د هر فاسق د فاجر نه دى
نه د هر يو وړ سترګي د كنګال
شعر كار يا د سالك يا د مالك دى
د عاشق دى د دردمن دى د ابدال
د هغه شاعر دانې وشه په ژبه
چې د شعر در دانې پلوري په مال
چې د شعر شاعريه مذكور وشو
څه خو غوږ باسه زما په حسب حال
قصيدې لرم غرا له هره بابه
په حكمت په نصيحت كې مالامال
په تعريف د دلبرانو غزلونه
په صفت د سترګو وروځو زلف و خال
رباعي ده كه قطعه كه مثنوي ده
همګي واړه ګوهر دي درو لال
په پارسي ژبه كې نور تر ما بهتر دى
په پښتو ژبه مې مه غواړه مثال

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیعت مې عطایي نه د تحصیل دی
که خبر یم د املا په استعمال
یو ساعت به مې په درس شل مې په ښکار و
کله ښکار پرېښوم په کسب د کمال
د جهان تحصیل به کل واړه زما و
که اخته نه وای د ښکار په اشتغال
غابښ وتلی رېره سپینه لا تر اوسه
باز په لاس ګرزم په غرونو په جبال
بندوبست د پښتو شعر ما پیدا کړ
ګنه شعر د پښتو و غیر سیال
نه یې وزن نه تقطیع نه یې عروض و
دوه مصرع یې د خفیف بحر دوه طال
د غزل نه یې مطلع نه یې مقطع وه
نه صفت نه یې تشبیه نه یې مثال
مګر زه یې چې ګویا په شاعری کړم
پښتانه یې پوهول ایزد تعال
په دا بندوبست به نور تر ما بهتر شي
پس له ما چه کا د شعر قیل و قال
نن زما خو یو څو دي برخوردار ښه
چې په دا هنر کې نه لري همال
ګلستان زما د نظم شګفته شو
پرې وهي شیدا بلبله پروبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګلدستې يې لور په لور په ملک خورې شوې
تر کابله تر کشمېره تر بنګال

هر مضمون ته چې د زړه توجه وکړم
طبيعت يې راکوي په استعجال

درست ديوان مې لکه باغ د علم ګنج دی
په کې هر رنګه ګلونه هر نهال

د ديوان مې که بيت بيت سره حساب کړې
تر ځلو ښت زره به تېر شي په سر کال

په غزل په رباعي مې زړه مئين دی
چې مداح يم د دلبرو د جمال

په محشر به مينه وړمه د سنګدلو
که په دا درنېږي تله د اعمال

زه مداح د هېچا نه يم بې د ښکلو
د نور چا په صفت نه لرم يو قال

پلار نيکه مې شهيدان وګورته تللي
ښت په ښت مې دا هنر دی ال په ال

که د جنګو د پرهارونو درته وايم
چې له درده مې په تن و لکه نال

يو پرهار به مې لا روغ په وجود نه و
بل پرهار به مې په تن و يا په ډال

دا همه زما د توري صدقه ده
ښتانه چې پرګنې خوري سيور غال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نــن بــه د رســت د هند وســتان دولــت د دوی و
پښــتانه کــه کــم همــت نــه وای جهــال
يګانــه ځوانــان کــه زر مــا ســره وای
نــور زمــا و پــه پنجــاب بانــدې يرغــال
کــه هرڅــو يــې ســازومه نــه ســازېږي
پښــتانه دي د نــرو کــانو ديـــوال
هــومره قــام هــومره عــالم ســردار يــې هســې
ســرګردان ګــرزي پــه تېښــته دا منــوال
تــر اويــا کلونــو تېــر شــو زمــا عمــر
زړه هغــه دی تــن پيــری کــړ پايمــال
خدايــه هــومره مهلــت ورکــړې پــه دنيــا کــې
چــې کــاږه کارونــه ســم کانــدي خوشــحال

(۵۱)

ځينې خلک د شاعر ناشعوري عمل ته د الهام لفظ استعمالوي، دا خبره ښه ښکاره واضحه ده چې د پيغمبر الهام حقيقت وي او هغه دا حقيقت خلکو ته د پيغام په ډول پوره پوره رسول غواړي. دې کې هغه د خپل ځان نه څه کمی او زياتی نه شي کولای. بلکې څنګه چې پرې يو ايت نازل شوی وي په هماغه ډول يې اولس ته وړاندې کوي. د دې برعکس د شاعر الهام او د ده ادبي حقيقتونه حقيقي نه وي. شاعرانه حقايق د شاعر په تصور کې حقيقي وي خو د ده ادبي اظهار ورته حقيقي رنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي او دې ته ادبي حقيقت وايو. يعنې د الهام پرځای چې د ناشعوري لفظ استعمال کړو ، ښه به وي.

په شعوري شاعري کې شاعر يا ليکوال هر وخت د شعر د ليکلو په فکر او خيال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي. يو شاعر ګوتې خپلو ملګرو ته وويل: زه په نيمه ورځ کې څو شعرونه جوړوم، دا کار بل څوک نه شي کولای، په دوی کې يو ډېر هوښيار او پوهېده چې ښه شعر کوم دی او څنګه جوړېدای شي. خپل شاعري ملګري ته يې وويل: دا چې ته په دومره لږ وخت کې ډېر شعرونه ليکې. دا شعرونه نه بلکې نظمونه دي او په ډېر لږ وخت کې ماهيت، اصليت او حقيقت د لاسه ورکوي.

د بېلګې په ډول لاندې نظم وګورئ چې په شعوري ډول ليکل شوی دی.

راغلې يم

اشنا دا ستا ليدو ته يو ځل بيا راغلې يم
په ډېرو اميدونو زه په غلا راغلې يم
د دې لپاره ياره چې احوال درځنې پوښتم
له ډاره په لړزه دا ستا تر خوا راغلې يم
په مينه کې جفا کله ښه ښکاري ای ملګرو !
ديدن ته مې د يار نن په موسکا راغلې يم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتني نظم ته هېڅکله شعر نه شو ويلای، که چېرې نظم ته شعر وايو، په حقيقت کې مو ږ شعر نه پېژنو. که چېرې په شعر کې شعريت (د شعر بنسټيزې اجزاوې) موجودې نه وي، دې ته نظم وايو، لکه پورتنی نظم يې ښه مثال دی، داسې ډېر نظم ليکونکي شته چې ځانته شاعر وايي.

که چېرې د يو شاعر ذهن ته په ناشعوري يا الهامي ډول د فکر، خيال او احساساتو نه ډکه مفکوره په غېر ارادي ډول په شعر کې راشي او هغه يې وليکي، د شاعر خوښه نه وي چې شعر وليکي، بلکې د شعر خوښه وي چې شاعر يې وليکي، دې ته ناشعوري شعر وايي.

حميد مومند وايي:

ما چې وپيل دا زر په باريکي
غوږو ورکړه يو له بل مبارکي
شعر نه دی دا خوناب د زخمي زړه دی
يا وتلی وروستی دم له خولې د مړه دی
يا نغمه د نيم بسمل مرغه د خولې ده
يا مجنون ته معما ښکلې ليلی ده
يا د وينو اباسين وهلی موج دی
يا له ښاره د حيرت وتلی فوج دی
څو وهي د فکر ژامې باندې شخوند
زيا توي زما خبرې هو مره خوند
نه دې کار د هر نااهل بوالهوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې قدم ږدي د دې ناوې پر جوس
که يې څوک له مخه پورته کا پلو
د ښايست مخې يې نسته هېڅ پلو
دا ګوهر له نازکيه پېيه نه شي
ازمېيلې دوباره ازمويه نه شي

دلته حميد مومند د هنري شعر چې شعريت په کې وي، ښکاره کوي او شعر په پېيلو ښکلو الفاظو تعريفوي او څرګند وي.

حميد د شعر او نظم فرق کوي او هر ناظم ته حق نه ورکوي چې د هنر د ناوې په ښکلي جرس کې قدم کېږدي.

د حميد هنري استعداد هغه وخت ښه ښکاره کېږي، چې سړی د ده د هنر استعمال په مختلفو اړخونو کې وګوري. پورتني شعر ته ناشعوري (راغلی) شعر ويلی شو. (**۵۳**)

وراثت او محيط (چاپېريال) د شخصيت په تشکيل او همدارنګه د انسانانو حتی د ټولو ژونديو موجوداتو په ټولو چارو کې جوړونکی رول لري.

له وراثت څخه موخه او منظور ټول هغه رواني او بدني مشخصات دي چې د نسل د توليد له لارې له مور او پلار (والدينو) څخه بچيانو ته لېږدول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وراثت تاثيرات په بدني مشخصاتو د انسان قد، قواره، د سترګو رنګ، جسماني قوت او د بدن د اعضاوو د ځينو نورو برخو ورته والی دی، چې د غه ورته والی ځينې وخت والدينو نه انتقال مومي.

خو د وراثت تاثيرات په رواني مشخصاتو د انسان، زکاوت، استعداد، علم، پوهه، قهر، غوسه، خوشحالي، خفګان او ځينې وخت شاعري او ليکوالي هم والدينو نه انتقال موندی شي. (۵۴)

دا هم امکان لري، چې ځينې وخت شاعري يا ليکوالي په وراثت کې انسان ته پاتې شي او د يو ليکوال په روحياتو او نفسياتو کې د شاعرۍ استعداد او زکاوت پروت وي، چې د کورنۍ نه ورته پاتې وي.

په پښتو ادبياتو کې دا سې ډېرې مثالونه موجود دي، د خوشحال خان په ادبي مکتب کې د هغه ډېری لاروېان د هغې د کورنۍ زامن او لمسيان دي، چې د منځنۍ دورې پورې اړه لري.

په لرغونې دورې کې يې مثال شيخ اسماعيل دی، چې د بيټ نيکه زوی و او په معاصره (اوسنۍ) دورې کې يې ډېر مثالونه شته خو د بېلګې په ډول د شمس الدين مجروح زوی بهاوالدين مجروح يې ښه مثال ښودلی شو. مونږ نفسياتي او روحياتي کره کتنه لرو، دغه کره کتنه ډېره لرغونتيا نه لري او د نوي عصر زېږنده ده.

د دې کره کتنې بنسټ (فرويډ) ايښی دی، په دې کره کتنه کې، کره کتونکي هڅه کوي، چې په ادبي اثر کې د ليکوال تحت الشعور مطالعه کړي او هغه ټول روحي او نفسياتي عوامل ځانته معلوم کړي چې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي اثر د رامنځ ته کېدو سبب ګرځېدلی وي، دغه کره کتنه ژورې مطالعې ته اړتیا لري.

دا چې په ارثي خصوصیاتو کې د انسان زکاوت، استعداد او پوهه انتقال موندی شي، نو شاعري او لیکوالي هم د یو انسان په زکاوت او استعداد پورې اړه لري او انتقال موندی شي، که چېرې یو شاعر یا لیکوال ته شاعري یا لیکوالي ارثاً پاتې شي، دې ته تحت الشعوري شاعري ویلی شو چې مثالونه یې پورته ذکر شو.

دا چې لیکوالي یا شاعري ځینې وخت په وراثت کې انتقالېږي او مثالونه یې پورته ذکر شول غواړم په دریېو ادبي دورو کې داسې مثالونه تاسې(لوستونکیو) ته وړاندې کړم، چې د دوی شعرونه هم یو اندازه یو د بل سره نږدې والی ولري.

د بیبۍ نیکه مناجات:

لویه خدایه، لویه خدایه
ستا په مینه په هر ځایه
غر ولاړ دی درناوې کې
تول ژوي په زارې کې
دلته دې د غرو لمنې
زموږ کېږدۍ دې په کې پلنې
دا وګړي دې بر کړې خدایه
لویه خدایه، لویه خدایه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلتــــه لــــږ زمـــوږ اور بـــل دی
و ورږ کـوږکی دی وور بورجـل دی
مینـه سـتا کـې مـوږ میشـته یـو
بـل د چـا پـه ملـه تلـه نـه یـو
هسـک او مځکـه نغښـته ستا ده
د مـــــرو وده لــــه تــــا ده
دا پالنـــه ســـتا ده خدایـــه
لویــه خدایــه، لویــه خدایــه

(۵۵)

مناجات پټې جرګې او د راز خبرو ته ویل کېږي او الله تعالی ته د بنده عاجزي، خواري او احتیاج وړاندې کول دي او د الله تعالی څخه د خپلو اړتیاوو د پوره کولو غوښتنه، بلنه، دعا او زاري کولو ته وایي لنډه دا چې پـورتنی شـعر مـذهبي رنـګ لـري اوس د بیـټ نیکـه د زوی شـیخ اسماعیل شعر ګورو:

اسماعیل پاړکی:

تېښـــته وکـــړه لـــه ابلیســـه
چې ابلیس لعین ښکاره شي
هلتـــه ورکـــه پلوشـــه شـــي
تـول نـړۍ تـوره تیـاره شـي
سـړی وران سـي لـه ابلیسـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غــوڅ د پــس پــه کټــاره ســي
کــه هــر چــا ابلــيس خــرڅ کــړ
نـــويي هلـــه ننـــداره ســـي
کــه ســړی ابلــيس تــه پــړ ســو
نــو پــر کــور د ويــر نــاره شــي

(۵۲)

پورتنی شعر په لرغونې دورې کې د بيټ نيکه د زوی شيخ اسماعيل شعر دی، د دواړو شعرونو ته چې موږ وګورو، له ورايه معلومېږي چې مذهبي رنګ لري. شيخ اسماعيل ته شاعري له خپلې کورنۍ نه ارثاً پاتې وه او د پلار او زوی د شعرونو ځانګړنې يو اندازه يو له بل سره ورته والی لري، چې دې ته تحت الشعوري شاعري ويلای شو.

په منځنۍ دورې کې که د خوشحال خان ادبي مکتب باندې يو نظر وکړو، دې د ژوند پـه هره برخه کې شاعري کړې ده. خو د ننګ او نارينتوب په باب يې ډېر شعرونه ويلي دي. وايي:

د افغـــان پـــه ننـــګ مـــې وتړلـــه تـــوره
ننګيـالی د زمـانې خوشـحال خټـک يـم
په خپـل نـام و ننـګ چې راشم لېونی شم
خبـردار کلـه پـه سـود و زيـان دلـک يـم
چې نيـولی مې دا هـوډ د ننـګ و نـام دی
کــه لــه خپلــه هــوډه واوړم کنيــزک يــم

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشرف خان هجري وايي:

تخت و تاج ته به سر کوز د همت نه کا
چې په داد د دهر پوه ازاد مرد دی

په منځنۍ دورې کې د خوشحال خان او د کورنۍ شاعري يې يو اندازه ورته والی لري. دا چې کورنۍ ته يې شاعري په تحت الشعوري ډول پاتې وه، د شعر ورته والی يې هم په همدې ډول يو څه يو شان دی، د خوشحال په شاعرۍ کې عشقي برخه ډېره لېدل کېږي، خو په کورنۍ کې يې هم د (اشرف خان هجري، عبدالقادر، صدرخان، سکندر خان، حليمه خټکه) په شعرونو کې دغه برخه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول او رومان توپیر او تړاو

په اجتماعي علوموکې ځینې توکي ټولنملي، جامع او مانع پېژندنه نه لري، لکه: شعر او داسې نور توکي.

د هرې ټولنې د ښکلا ارزښتونه، ښه او بدو معیار ټاکنه او داسې نور مسایل سره فرق کوي، نو ځکه د شعر لپاره یو تعریف چې د ټولو خلکو لپاره د منلو وړ وي نه لرو.

ناول او رومان هم لکه د ادب د نورو منظومو او منثورو ډولونو په څېر کومه ځانګړې، ټاکلې، کوټلې او د ټولو له خوا منلې پېژندنه نه لري.

ادبپوهانو یې بېلابېلو ځانګړنو ته په کتنې او پاملرنې یو لړ توضیحي او تشریحي پېژندنې وړاندې کړې دي، چې مشترک ټکي پکې ډېر دي.

ناول هغه نثري کیسې یا داستان ته وایي، چې له لنډې کیسې څخه لوی او د رومان څخه لنډه وي یا ناول هغه نثري کیسه ده، چې کله فرضي او کله حقیقي پېښه پکې ښودل شوې وي، چې د رښتیا ګومان پرې کېږي.

رومان هغه کیسې ته وایي، چې له ناول څخه اوږده وي او د ژوند ډېرې او بېلابېلې خواوې پکې ښکاره شوي وي او د پېښو د یوې سترې لړۍ پتصویر په ادبي کالب کې ځایوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول ننني پیشرفته ژانر قدامت په بل شکل ډېر پخوانی دی. په قران کریم او نورو اسماني کتابونو کې د الهي ارشاداتو ډېره برخه د کیسو په بڼه راغلې دي.

د حضرت نوح (ع)، حضرت ابراهیم (ع)، حضرت عیسی (ع) او نورو پیغمبرانو حال د پند او عبرت لپاره د کیسو په ډول بیان شوی دی.

لکه څنګه چې د لیک او ژبې پیدا ښت د حضرت ادم (ع) نه پیل کېږي، دغه ډول د کیسې پیدا ښت هم د ادم (ع) او یا د دې څخه هم پخوانی تاریخ لري.

د لرغون پېژندونکیو د تحقیق پر اساس د لیک تاریخچه د میلاد څخه پنځه زره کاله له مخې پیل شوې ده.

په دې لړ کې لومړنۍ لیکل شوې کیسې د میلاده دوه زره کاله پخوا په مصر کې د ونو پر پوستکو لیکل شوي دي او تر لاسه شوي دي.

دا کیسې د مصر د خوفو کورنۍ په پاچاهانو یا واکمنانو کې دریېم پاچا ته د هغه زامنو ویلي دي. دا هماغه پاچا و، چې د مصر مشهور احرامونه یې په غوښتنه جوړ شوي دي، چې د نړۍ له مشهورو عجایبو ځینې دي.

له دې وروسته ډېرې ډېرې پخوانۍ کیسې د یوناني ژبې د ایسپ فیبلز په نامه مشهورې دي، چې پښتانه ورته د لقمان حکیم کیسې وایي. د دغو کیسو مجموعه د میلاد څخه دمخه په دویمه پېړۍ کې بیبریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلې وې، د دغو کیسو پښتو ژباړه میجر راورټي د ایسپ الحکیم په نامه ژباړلې دي.

په هند کې د پخواني مذهبي کتاب ریګویدا یوه برخه (برهمن اپیشد) یې ډېرې کیسې لري. په سانسکریټ ژبې کې کلیله او دمنه هم د یادولو وړ ده.

په فارسي ژبه کې د فردوسي شاهنامه او په پښتو کې ادم خان او درخانۍ، دلی او شهۍ، یوسف خان او شیربانو او نورې ډېرې ملي ولسي کیسې د یادولو وړ دي.

دغو پورتنیو مواردو او موضوعاتو د هنري نثر لپاره لار هواره کړه او د وخت په تېرېدلو د نمونې په ډول ناول او رومان هم پیدا شو.

د ناول لیکنې پیلامه په ۱۷ـ ۱۸ میلادي پېړۍ کې پیل شوې ده. ځینې وايي په اروپا کې پیل شوې ده او بیا ځینې وایې ایټالیا کې پیل شوې ده.

خو د ډېرو پوهانو پر اند ناول اصلا د ایټالوي ژبې د novella څخه اخیستل شوې ده، چې تحت الفظي معنا یې نوې خبره ده.

د ایټالیا د لسو ګرځندویانو لس بېلابېلې کیسې بوکاچیو د ډیکامیرن په نامه خپرې کړې، په لومړیو کې دغه کیسو ته یې د ناولا نوم ورکړی و، وروسته چې په انګریزي ادب کې د دې پر پیروۍ کیسې ولیکل شوې هغه ته یې د ناول نوم ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انګریزي ادب کې لومړی ناول پامیلا په نوم سمویل چرډسن لیکلی دی. بیا په المان کې لوس شاعر هاینه ورته وده ورکړه.

په ۱۹ پیړۍ کې فرانسې ډېر ښه ښه ناول لیکونکي درلودل او بیا روسې کې تولستوی او ماکسیم ګورکي اثار د یادولو وړ دي.

په فارسي ژبې کې لومړني ناول او رومان لیکونکي، لکه: محمد باقر، ناظم حکمت او داسې نور دي.

اردو ژبې ته هم ناول لیکنه د انګریزي ادبیاتو څخه راغلی دی او لومړنی ناول نذیر احمد په اردو ژبې د مرات العروس په نامه لیکلی دی او د دې ژبې نور ناول لیکونکي لکه: عبدالحلیم شرر، منشي پریم چند او داسې نور لیکوالان دي.

د رومان تاریخي شالید له ناوله پخوانی دی. حبیب الله رفیع صاحب په کتابونو او دریابونو اثر کې وایي: (د ناول پیدا ایښت له رومانه وروسته دی او د رومان پیدا ایښت پخوانی دی.)

اروپایانو په دولسمې او دیارلسمې پېړۍ کې هغو کیسو ته رومان ویلې چې په کومه روماني (فرانسوي، ایټالوي، پرتګالي او داسې نورو)ژبو ویل کېدې.

ډېرو ادب څېړونکیو لومړنی رومان د پیکارسیک روایتونه بللي دي، چې په شپاړلسمې پېړۍ کې په هسپانیه کې دود او مروج وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا وروسته په اولسمې پېړۍ کې په انګلستان کې the character په نامه منځ ته راغی، چې د بېلابېلو اشخاصو کرکټرونه او نور حالت پکې راتله.

د انواع ادبي ليکوال سيروس شميسا وايي: (په ۱۹ پيړۍ کې رومان د ټولو حماسي اثارو په سرکې ودريد او ډېر پرمختګ يې وکړ.)

په ۲۰ پيړۍ کې رومانونو ډېر پرمختګ وکړ او د اروپا او امريکا په سلو کې ۹۰ رومانونه او ۱۰ نور اثار دي.

په ټولې نړۍ کې روسي رومانونو ډېر ارزښت ترلاسه کړ او د ټولې نړۍ له رومانونو يې ارزښت ډېر دی.

په فارسي ژبې کې لومړنی ناول ناظم حکمت د فرانسوي ژبې نه ژباړلی دی او لومړنی رومان د (شمس وطغرا)په نو محمد باقر ميرزا ليکلی دی.

د نړۍ مشهور ناول ليکونکي ډېر دي، چې د يو څو تنو نومونه دادي: چارلز ډيکنز، ډي ايچ لارنس، چين استهن، ايچ جې ولز او داسي نور دي.

په انګلستاني، فرانسوي، امريکايي، الماني، ايټالوي او روسي ژبې کې ښه ښه رومان ليکونکي تير شوي دي او د دې ټولو ملکونو نه د پنځو تنو نومونه د رومان نومونه يې وړاندې کوم:

۱.تولستوی (جنګ او سوله).

۲.بالزاک (باباګوريو).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.چارلز ديکنز (ديويد کاپرفيلډ).

۴.استاندال (سور او تور).

۵.هنري فيلډنګ (ټام جونز).

لکه څرنګه چې د شعر لپاره اساسي توکي تخيل، احساسات، عاطفه، وزن او اهنګ او داسي نور فرعي توکي دي، چې د دغو توکو پر اساس شعر له نظم نه بېلولای شو. (۵۷)

دغه شان ناول او رومان هم اساسي توکي لري، چې د دغو توکو په درلودلو سره ښه ناول او رومان پېژندلای شو.

کيسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، منظر ليکنه، ژبه، پيغام او داسې نور د ناول توکي دي.

کيسه، پلاټ، کرکټرونه، تلوسه، منظر کښنه، پيلامه او پايله، په کيسو کې کيسې او داسې نور د رومان توکي دي. (۵۸)

د ناول او رومان تړاو: د ناول او رومان تر منځ تړاو په اصلي توکو کې ښودلای شو، د مثال په ډول په دواړو ژانرونو کې کيسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، تلوسه، منظرليکنه او داسې نور توکي شريک شته دي، چې د يو ښه ناول او رومان لپاره اړين دي، خو سره له دې چې تړاو يې په دغو توکو کې دی، توپير يې هم په دغو توکو کې دی.

د ناول او رومان توپير: د ناول او رومان توپير په لاندې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.رومان له ناوله پخوانی ژانر دی، چې رومان په ۱۲ ـ ۱۳ م پیړۍ د رنسانس په دوره کې پیدا شوی دی، خو ناول نوی ژانر دی، چې په ۱۸ ـ ۱۹ پیړۍ کې پیدا شوی دی.

۲.د رومان کیسه لویه وي، او د امکان تر حده چې په څو توکونو کې ولیکل شي او ناول په یو ټوک کې لیکل کېږي، خوځینې رومانونه په یو ټوک کې هم شته، لکه: د هوګو بېنوایان.

۳.د ناول په نسبت د رومان کیسه ستره او په زړه پورې وي، ان د یوې پیړۍ مسایل هم پکې راځي. په ډېره پراخه پیمانه کرکټرونه او په کیسو کې کیسې پکې وي او د رومان په مقصد او پیغام په اسانۍ څوک نشي پوهیدای.

۴.رومان لیکونکي په نړۍ کې کم او ناول لیکونکي زیات دي.

۵.د رومان لیکل د ناول په نسبت ستونزمن کار دی.

۶.په ناول کې لوستونکی د پیل او پای نقطې بنه احساسولای شي، خو په رومان کې ستونزمن کار دی.

۷.په رومان کې ځینې وخت خیالي موضوعات ډېر وي، چې د ژوند سره اړخ نه لګوي، خو د ناول موضوعات حقیقت ته نږدې وي، له همدې امله د رومان نه د ناول ویونکي ډېر دي.

۸.په رومان کې ټول اصلي توکي په پراخه پیمانه راوړل کېږي، خو په ناول کې د رومان په نسبت لنډې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانېزم د ګُل او انسان دوستي د یوې څانګې یا جز په ډول تر سترګو کېږي.

هومانېزم (Humanism) لاتیني کلمه ده او معنا یې انسان پالنه، د بشر د اصالت مذهب ته وایي.

(هومانېزم د شرقي او غربي فلاسفه وو له نظره) لیکوال د (محمد رضا جعفري) په حواله لیکي: (هومان: انسان دوست، د همنوعې دوست، بشر دوست ته وایي. هوماني: انسانیت، مروت، شفقت، انساني صفاتو ته وایي. هومانان: انسان دوستان، بشر دوستان او خیر خواهانو ته وایي.) (**۵۹**)

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو یوه برخه هیومانیستي مسایل په هنري ډول وړاندې کوي، دده په شعرونو کې د انسان دوستي، بشر دوستي، انسانیت، مروت، شفقت، خیر خواهي، همدردي، مساوات، عدالت، اتفاق، د انسانانو حقوق او داسې نور ډېر هغه مسایل، چې د انسان د ژوند د پېشرفت پورې اړوند دي، پخپلو منظومو او منثورو لیکنو کې ذکر کړي دي.

د هیومانېزم اصطلاح په پښتو ژبه کې د انسان دوستۍ، انسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالنه او د انساني اصالت مکتب له کلماتو سره په معادلت کې کاروي، یا هیومانېزم هغه فلسفه ده، چې انسان ته د خپلو تاملاتو په مرکز کې ځای ورکوي او د ټولو شیانو محور یې ګرځوي او د انساني اصالت، ودې او غوړېدو ښه مناسب شرایط برابروي.

د هیومانېزم اصطلاح د لومړي ځل لپاره په روم کې (Homo) په معنا استعماله شوه، چې د انسانیت معنا ورکوي. (۲۰)

د انسان له پیدا ایښت سره د انسان دوستۍ مفکوره موجوده وه او دغه فلسفي نظر باید د نړۍ له هر انسان سره وي، چې د استاد الفت د شعري کلیاتو زیاته برخه هیومانیستي شعرونه او فکرونه لري.

دغه (هیومانیستي) اصطلاح د بشر دوستۍ او انسان دوستۍ لپاره کارول کېږي، هیومانېزم په څوارلسمو او پینځلسمو پېړیو کې د اروپا په ایټالیا هېواد کې منځته راغلی دی، چې یوازینۍ موخه یې د لرغوني ادب څېړنه وه، هومانست هغه څوک دی، چې د بشري پوهنو په اړه څېړنې کوي، پر هیومانېزم پوهه او له هغې څخه په انساني ټولنو کې له هغې څخه ګټوره استفاده کول او کارول په تېره بیا په انساني ټولنه کې د نېکو او حسنه اړیکو کې ترې کار اخیستل ډېر مهم او ضروري کار دی او د انسان لپاره ډېر اهمیت لري.

د اسلام مقدس دین د انسان بشري کرامت ته په ډېر لوړ ارزښت قایل شوی دی، یعنې انساني کرامت او مقام ته په دومره زیاته اندازه قایل شوی، چې حتا هغې وړې نطفې ته هم د قدر او درنښت په سترګه ګوري او د هغې سقط (زیانول) هم د جنایت په نوم پېژني او په اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت کې په دې اړه ځانګړي احکام موجود دي، چې د ژوند له پیل څخه تر مرګه او له مرګ څخه وروسته هم د درنښت او قدر وړ ګڼل شوی دی، انسان په مخلوقاتو کې اشرف ګڼل شوی او له عالي موجوداتو څخه شمېرل کېږي، دی له نورو ژویو څخه ځانګړنه لري، چې په ټولو موجوداتو کې دده غوره والی په عقل، خبرو، بیان او ارادې کې پروت دی او تر ټولو مهمه دا ده، چې خیر رسوونکی دی. (۲۱)

لنډه دا چې د اسلام دین، چې د انسانیت، بشر دوستۍ، مرستې او همدردۍ دین دی، چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د الله تعالی له خوا نازل شوی دی، دا هغه مکتب دی، چې په کې شامل ټول عناصر لکه اخلاق، سیاست، اقتصاد، تشکیلات، فلسفي عقاید او افکار، یو له بله سره تړلي او همغږي دي، چې په ټولو کې یې وینه بهېږي او په یوه روح ژوندي دي.

اسلام د انسانیت، عدالت، کرامت او برابرۍ تعبیر دی، اسلام غواړي چې سپېڅلي هیومانیستي قوانین او احکام د انسانانو د عزت او ابرو د ساتنې لپاره برابروي او د خلکو عزت، آبرو، برابري، مساوات، وروري، مرسته او همدردي ساتي.

په اسلام کې د هیومانېزم فلسفي تاریخ له ټولې نړۍ لرغونی دی او استاد ګل پاچا الفت له دیني علم برخمن او همدارنګه زده کړې یې په مدرسو او جماعتونو کې پیل کړې وې، چې د زده کړو پیل یې دیني درسونه و، نو ځکه یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې شعرونه هیومانیستي مفکورې ډېرې لري. دغه هیومانیستي مفکورې فلسفه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

یونان او داسې نورو هغو ملکونو چې ډېر لرغونی تاریخ لري، منځته راغی، د اروپا د رنسانس په دورې کې غښتلې شوه او ادبیاتو ته یې مخه کړه، هیومانستانو ددې نړۍ پر خوشحاله ژوند د پوهې تر سیورې لاندې او سېدو باندې باور درلود، دغه فکري ډول د منځنیو پېړیو له فکري ډول سره ډېر توپیر لري. (۲۲)

استاد ګل پاچا الفت شعري کلیات د هیومانیستي شعرونو ډېرې بېلګې لري، چې د نمونې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

ګوره په سپین مخ باندې توري زلفې
توره شپه څنګه مهرویان راولي
په ښکلو مینه د هر چا راځي
خواران زما مینه په ځان راولي
د غریبانو او بېوزلو دوستي
سړی په خیر او په احسان راولي
زړونه باغ باغ شي د دوستۍ په هوا
دښمني زړونو ته خزان راولي
دوستي د جنګ او جګړو مخه نیسي
صلح و سلام امن و امان راولي
یو دوست د بل دوست د خوښۍ لپاره
خواري زحمت تکلیف په ځان راولي
د تور و سپین او سره دوستۍ خاطر ته
هیڅ مخ سرې شونډې تور چشمان راولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستر ګو کور کې سپین او تور چې ګوري
در تـه د ګـډ ژوند شـاهدان راولي
(۲۳)

لـه انسان سره مینه او محبت، ښه اخلاق او کړه وړه، انسان ته د انسان او خپل ځان په نظر کتل او انسانیت ته احترام درلودل، د هیومانیستي فلسفي برخې جوړوي، چې د استاد (الفت) په پورته راغلي شعر کې څرګند شوي دي.

د استاد یوه څلوریزه ده:

عقاید که مذهبي که سیاسي وي
چې اساس یې محبت بشر دوستي و
په هر ازم کې چې وي تري به زار بېزم
په دې شرط چې تش نوم نه وي حقیقي وي
(۲۴)

د هیومانیزم فلسفه په اسلام کې له ټولو ادیانو مخکینی تاریخ لري او باید دغه هیومانیستي فلسفه د غیر اسلامي ملکونو نه په اسلامي ملکونو کې ډېر د اهمیت وړ او پاملرنه ورته وشي، چې متاسفانه غیر اسلامي ملکونه له اسلامي ملکونو نه دغې هیومانیستي مفکورې ته ډېر پام کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱.هاشمي، سيداصغر، د استاد الفت د شعرونو منځپانګيزه او جوليزه څېړنه، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۴ل کال.

۲. الفت، ګل پاچا، محمد اسماعيل يون په زيار، د استاد الفت نثري کليات (لومړی ټوک)، يون کلتوري يون خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ ل کال.

۳.هاشمي، سيداصغر، غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴. عبدالغني خان، غني،کليات، د قومونو او قبايلووزارت ، کابل، ۱۳۶۴ل کال.

۵. ببلا ببل ، پښتو – پښتو تشريحي قاموس (دويم ټوک)، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور، ۲۰۱۲م کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶.همدا اثر.

۷. شینواری، سر محقق دوست محمد ، د ادب د تیوری اساسونه (دویم چاپ)، یارخپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳) ل کال.

۸.د استاد الفت شعري کلیات.

۹.همدا اثر.

۱۰.همدا اثر.

۱۱.لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت یا ، د استاد الفت فلسفه ،میتودیک خپرندوی، کابل.

۱۲.د استاد الفت شعري کلیات.

۱۳.همدا اثر.

۱۴.همدا اثر.

۱۵.همدا اثر.

۱۶. همدا اثر

۱۷.همدا اثر.

۱۸. الفت، ګل پاچا ، ادبي بحثونه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۸۷ل کال.

۱۹. روهي، سرمحقق محمد صدیق د الفت، ادبي بحثونه، د الفت یاد ، د قومونو او قبایلو وزارت، کابل، ۱۳۶۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. بېلا بېل، پېدا ګوژي يا د روزنې فن، کندن انټرنيشنل خپرندوی، پېښور، ۱۳۸۴ل کال.

۲۱.د استاد الفت شعري کليات.

۲۲.همدا اثر.

۲۳.همدا اثر.

۲۴.همدا اثر.

۲۵. کريمي، دوکتوريوسف، روانشناسی اجتماعی، نشرارسباران، ايران،۱۳۸۵ل کال.

۲۶.د استاد الفت شعري کليات.

۲۷.همدا اثر.

۲۸.همدا اثر.

۲۹.همدا اثر.

۳۰. همدا اثر

۳۱. بېلا بېل، د ښوونکو تربيوي سمينار، خپرندوی د سوېډن کمېټه پېښور،۱۳۸۴ل کال.

۳۲. بېلا بېل، د ښوونکو تربيوي سمينار، خپرندوی د سوېډن کمېټه، پېښور، ۱۳۸۴ کال.

۳۳. ايوبي، محمد نادرفلسفه، صحاف نشراتي خپرندويه ټولنه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښور، ۱۳۸۸ل کال.

۳۴.د استاد الفت شعري کليات.

۳۵.همدا اثر.

۳۶.لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت ياد، د استاد الفت فلسفه، ميتوديک خپرندوی، کابل.

۳۷.د استاد الفت شعري کليات.

۳۸.همدا اثر.

۳۹.همدا اثر.

۴۰. باچا خان، عبدالغفار خان، زما ژوند جد و جهد (دويم چاپ)، د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه خپرندوی، پېښور،۱۳۸۷) ل کال.

۴۱.د استاد الفت شعري کليات.

۴۲.هېوادمل،سرمحقق زلمی،ننګيالی دزمانې،د افغانستان کلتورې ودې ټولنه،جرمني،۱۳۸۱ل کال.

۴۳.رسا،سيدرسول،ارمغان خوشحال،پېښور،۱۹۲۴ل کال.

۴۴.روهي، سرمحقق محمدصديق، د څېړنې لارښود.

۴۵. روهي، څېړندوی محمد صديق، شعر پېژندنه، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۶.هاشمي، سيد اصغر، شعرپوهنه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ل کال.

۴۷. هاشمي، سيد محي الدين،ادبپوهنه،اريک خپرندويه ټولنه، کابل،۱۳۸۷ل کال.

۴۸. هاشمي، سيد اصغر، پښتوژبې ادبي سرلاري، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ،۱۳۹۰ل کال.

۴۹.هاشمي، سيد اصغر، د پښتو نظم تاريخ، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳ل کال.

۵۰.هيوادمل، سرمحقق زلمی، متن څېړنې ميتودولوژي.

۵۱زيور، پوهاند زيورالدين،د پښتوادبياتو تاريخ منځنۍ دوره، مومندخپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۸۹ل کال.

۵۲. ترتيب، رحماني، شفيق الله، نرګسي وږمې، ۱۳۹۱ل کال.

۵۳.حبيبي، پوهاند عبدالحی،د پښتوادب لنډ تاريخ،علامه رشاد خپرندويه ټولنه،کندهار، ۱۳۸۷ل کال.

۵۴.سالمي، محمد عالم، د عمومي اروا پوهنې ارونه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال آباد ، ۱۳۹۱ل کال.

۵۵. زيور، پوهاند زيورالدين،د پښتوادبياتو تاريخ لرغونې دوره، مومندخپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۸۹ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۶.هېوادمل، سرمحقق زلمی، د پښتو ادبیاتو تاریخ لرغوني او منځنۍ دروه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۷۹ل کال.

۵۷.هاشمي، سرمحقق سید محی الدین، نثري ادب ډولونه، وحدت خپرندویه ټولنه، ننګرهار.

۵۸. هاشمي، سید اصغر، ادبي ژانرونو لنډه پېژندنه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال آباد، ۱۳۹۲لمریز.

۵۹.روهي، سر محقق محمدصدیق، د پښتو ادبیاتو تاریخ، دانش، پېښور، ۱۳۸۴ل کال.

۶۰.همدا اثر.

۶۱.همدا اثر.

۶۲. ختک، خوشحال خان، دستارنامه، د پروفیسور پردل خان ختک په زیار، پېښور، ۱۹۸۵م کال.

۶۳.د استاد الفت شعري کلیات.

۶۴.همدا اثر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونو هارونه

د پښتو په معاصره دوره کې د ادب د اسمان پرمخ نوي ستوري را ښکاره او د ادبي څېړنو او هنري ليکنو وړانګويي د پښتو ادب په خړما ښامي باندې د شفق روښانه رڼا خوره او ولورولـه، چې او سمهال هم د ادب په اسمان کې يو شمېر نوي ستوري څرکونه وهي او ورځ تر بلې د خپلو څېړنو او پنځونو پلوشې تر لرې واټن پورې غزوي او د خپلو ادبي پنځونو څخه د پښتو د ادب ناوې ته تلپاتې هارونه جوړوي.

او سمهال د ځوانو ليکوالو په لړکې د ښاغلي هاشمي ستوری د ختيځ د ادب په اسمان کې د هر چا پاملرنه جلب کړې. نوموړی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه چاپیریال کې ژوند کوي، چې هلته استاد پوهاند رښتین، قیام الدین خادم او ګل پاچا الفت وینو هم له دې سیمې څخه په ادبي ډګرکې لوی همت او هنرونه اخیستې و چې او سمهال یې د پښتو د ادب په بڼ کې هر ډول ګلان غوړیدلي او ګڼ شمېر ادبي بوراګان ترې خونداخلي. سید اصغر هاشمي ټوله کورنۍ په علمي روښانتیا باندې ښکلې ده چې پلار (علمي ربته، پوهنمل سید رحمن هاشمي) او سمهال د ننګرهار په ښوونې او روزنې پوهنځي کې استاد ، نیکه یې سید عبدالمنان هاشمي د خپل وخت لومړنیو کسانو څخه و چې د هیواد په پلازمینې (کابل) دارالمعلمین کې یې زده کړې پای ته ورسولې، د هاشمي دوه وروونو په هالند او هندوستان کې د ماستري زده کړې کړي دي او او سمهال په خپل هیواد کې په بېلابېلو ادارو کې دندې ترسره کوي.

د انګلستان د نامتو لیکوال او اروا پوه ډاکټر سمایلز په وینا د انګلستان خلک پرخپل ځان باندې تلپاتې ویسا لري او هر کار په ذوق سره سرته رسوي، نو په همدې اساس انګلستان و ګړو پرمختک کړی او د بهرنۍ هڅې پرځای د انسان خپل داخلي هڅې یو انسان د بري منزل ته په لنډ واټن کې رسوي. د نوموړي د خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تایید همدا حس او هڅه د ښاغلي هاشمي‌په وجود کې شته او د همدې هڅو په اساس شپه او ورځ د کتابونو مطالعې، څېړنو او تخلیق ته ځانګړې کړې ده او د ډاکتر سمایلیز په وینا د انسان په پرمختګ کې د هغه مسلک سره د نوموړي مینه هم اړینه ده چې اصغر دا ځانګړتیا هم لري د ادب، د مطالعې او ادبي پنځونه په لټه تلپاتې زیارګالي، نوموړي په کم سن کې ګڼ شمېر ادبي اثار د پښتو ژبې د غنیتوب په موخه ډالۍ کړي دي.

ښاغلی هاشمي څېړنې، تخلیق تر څنګ په ژباړه کې هم ښه وړتیا ښودلې ده، چې یو شمېر اسلامي کتابونه یې له فارسي څخه پښتو ته ژباړلي دي او د نوموړي ځینې اثار په دري او انګلیسي ژبو باندې د نورو لیکوالو له خوا ژباړل شوي دي.

دا هم د نوموړي د چاپ شوو اثارو لړ لیک:

څېړنې:

۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د نظم تاریخ(لومړۍ او دویمه دوره)، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو منځپانګېزه او جوړېزه څېړنه(د ماسټرۍ تېزس)، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: ادبي وړانګې، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: د الفت مرغلرې(سريزه، زياتونه او ويپانګه)، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۵: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: شعر پوهنه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۶: هاشمي، پوهنيارسيد اصغر: د څېړنې بنسټونه (د تحقيق فن او لارې چارې)يار خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۴ل کال.

۷: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: بولله له پيله تر خوشحاله، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۸: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: ادب پوهنې آرونه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹: هاشمي، پوهیالی سید اصغر هاشمي: غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۰: هاشمي، پوهیالی سید اصغر هاشمي: ادبي مرغلرې، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر هاشمي: ادبي درو ټاکنه، ۱۳۹۲ل کال.

۱۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، د پښتو ژبې ادبي سرلاري، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۱۳: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، د لیک او لوست اسانه زده کړه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

۱۴: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، ادبي مرغلرې(دویم ټوک)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

تخلیقات:

۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: برخلیک(ناول)، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د فکر بيان (لنډې نثرې ويناوې): ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: د فکر پلوشې، ۱۳۹۴ل کال.

ژباړې:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د بهلول نصيحتونه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت محمد (ص) لنډ ژوند ليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۳: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت ابوبکرصديق (رض) لنډ ژوند ليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۴: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت عمر(رض)لنډ ژوند ليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال

۵: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت عثمان(رض) لنډ ژوند ليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت علي(رض) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

راټولونې:

۱:هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د ادبي ژانرونو لنډه پیژندنه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د ادبي اصطلاحاتو سیندګی، دانش خپرندویه ټولنه، پیښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د استاد ګل پاچا الفت ستاینې (راټولونه او سریزه)، دانش خپرندویه ټولنه، پیښور، ۱۳۹۳ل کال.

چاپ ته تیار اثار:

د پښتو ژبې ادبي سرلاري(دویم او دریم) ټوک، نړیوالې ادبي څېرې، ادبي نظم ډولونه او پیدا ایښت یې، د لرغونې دورې نثري اثاراو پیدا ایښت یې، د لودیانواوسوریانولیکوال، اخلاق د امام غزالي له نظره، شاعران او مشاهیر، د پښتو ژبې تاریخ،د فکر یون، ادب تیوري او ادبپوهنې بنسټونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سمهال نړۍ د ساینس او ټکنالوجي د پرمختګ سره د انساني ژوند په ګڼو برخو کې اسانتیاوې رامنځته شوي دي او د علمي پرمختګ په موخه هم او سني لیکوال د همدې انټرنیټي وسایلو څخه کار اخلي چې ښاغلی هاشمي هم ورسره بلد تیا لري او هم هره ورځ د نوموړي ادبي، سیاسي، ټولنیزې او اروا پوهنیزې مقالې د پښتو په بیلا بیلو ویبپاڼو کې خپرېږي چې تر دې مهاله یې د مقالو شمېر نژدې ۲۰۰ ته رسیدلي دي.

په اتلسمه پېړۍ کې په فرانسه کې یو فیلسوف تېر شوی دی هغه وایي کوم انسان چې د تفریح په ارزښت پوه نه شي نو هغه کس د کار کولو وړتیا هم نه لري خو ښاغلي هاشمي په دې ډګر کې هم مخکښ دي، نوموړی د شلو کلونو راهیسې د پهلواني او داسې نورو لوبو په برخه کې ښه ځلیدلی دی چې لوبې یې د هیواد په داخل او بهر کې ګټلې دي. نوموړي د ادبي او فرهنګي هڅو تر څنګ هره ورځ یو ځانګړی وخت د سپورت تمرین له پار هم ټاکي.

په اسلامیت او افغانیت مین

پوهنیار فهیم بهیر

د البیروني پوهنتون استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) کال په پيل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهير کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ کې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحريك په ياده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهير کې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينګ هوډ کړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملى کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير کې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا کړې او دا فرهنګي بهير يې بريالى کړى، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانى ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (محبوب الله خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي ورانګې

سید اصغر هاشمي

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۴۹

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library